

Inventarisatie beschermde natuurwaarden en gebruik gedragscodes bestendig beheer in de gemeente Veendam

in opdracht van

Inventarisatie beschermde natuurwaarden en gebruik gedragscodes bestendig beheer in de gemeente Veendam

A&W-rapport 21-442

E. Grendelman
E. van der Heijden

Foto Voorplaat

Watergang in Veendam, foto: E. Grendelman

E. Grendelman, E. van der Heijden 2022

Inventarisatie beschermde natuurwaarden en gebruik gedragscodes in de gemeente Veendam. A&W-rapport 22-442.
Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden

Opdrachtgever**Gemeente Veendam**

Raadhuisplein 5
9641 AW Veendam
0598 652222

Uitvoerder**Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek bv**

Suderwei 2
9269 TZ Feanwâlden
Telefoon 0511 47 47 64
info@altwym.nl
www.altwym.nl

© Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek bv. Overname van gegevens uit dit rapport is toegestaan met bronvermelding.

Projectnummer
22-442

Projectleider
E. van der Heijden

Status
Definitief

Autorisatie
Goedgekeurd

Paraaf
E. Schut

Datum
7 december 2022

Kwaliteitscontrole
E. van der Heijden

Paraaf

Inhoud

1	Inleiding	1
1.1	<i>Voorgeschiedenis en vraagstelling</i>	1
1.2	<i>Afbakening</i>	1
1.3	<i>Leeswijzer</i>	2
1.4	<i>Hoe met deze rapportage te werken / stappenplan</i>	2
2	Werkwijze inventarisatie beschermde natuurwaarden	4
2.1	<i>Literatuuronderzoek</i>	4
2.2	<i>Het veldonderzoek</i>	4
3	Verspreiding wettelijk beschermde soorten	8
3.1	<i>Inleiding</i>	8
3.2	<i>Resultaten veldonderzoek</i>	8
4	Beheer en onderhoud door de gemeente Veendam	17
4.1	<i>Vertaaltabel gemeentelijk beheer</i>	17
4.2	<i>Maaien kort gras (gazon)</i>	19
4.3	<i>Maaien kruidige vegetaties</i>	20
4.4	<i>Maaien oeervervegetaties</i>	21
4.5	<i>Snoeien van heesters en hagen</i>	23
4.6	<i>Snoeien en dunnen bosplantsoen</i>	24
4.7	<i>Snoeien solitaire bomen</i>	26
4.8	<i>Schonen en periodiek baggeren van watergangen, vijvers en poelen</i>	29
5	Samenvatting, conclusies en aanbevelingen	32
5.1	<i>Beschermde soorten in Veendam</i>	32
5.2	<i>Versterking van natuurwaarden</i>	33
5.3	<i>Aanvullen en actualiseren van gegevens</i>	34
5.4	<i>Beheer van gegevens</i>	35
5.5	<i>Handelen medewerkers</i>	35
6	Literatuur	36

1 Inleiding

1.1 Voorgeschiedenis en vraagstelling

De gemeente Veendam wil bij het uitvoeren van bestendig beheer zo veel mogelijk rekening houden met de aanwezigheid van door de Wet natuurbescherming beschermde planten- en diersoorten. Op dit moment voert de gemeente Veendam bestendig beheer uit volgens de Gedragscode Beheer Groenvoorzieningen en de Gedragscode Ruimtelijke Ontwikkelingen. Door het bestendig beheer uit te voeren volgens een gedragscode, worden conflicten met de Wet natuurbescherming ten aanzien van beschermde soorten zo veel mogelijk vermeden. In 2020 is deze gedragscode hernieuwd naar de 'Gedragscode soortenbescherming voor gemeenten – versie 4 december 2020'.

De toenmalige Kompanjie heeft in 2016 Altenburg en Wymenga ecologisch onderzoek bv gevraagd te onderzoeken op welke plaatsen binnen de gemeentegrenzen rekening moet worden gehouden met de aanwezigheid van door de Flora- en faunawet beschermde soorten, en op welke wijze er bij (bestendig) beheer rekening met deze soorten dient te worden gehouden (Van der Heijden, 2016). Dit onderzoek is inmiddels gedateerd. Om deze reden heeft de gemeente Veendam aan Altenburg en Wymenga gevraagd een actualisatie van het onderzoek uit te voeren.

Concreet beantwoordt dit rapport de volgende vragen:

1. Welke door de Wet natuurbescherming beschermde soorten komen (in potentie) voor binnen het beheergebied van de gemeenten Veendam?
2. Op welke plaatsen binnen het beheergebied dient bij bestendig beheer rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van door de Wet natuurbescherming beschermde soorten?
3. Op welke plaatsen zijn welke richtlijnen in de 'Gedragscode soortenbescherming voor gemeenten' van toepassing?

In onderhavig rapport wordt verslag gedaan van veldonderzoek dat is uitgevoerd in 2022 en antwoord gegeven op de bovenstaande vragen.

1.2 Afbakening

Beschermde soorten

Bij beheerwerkzaamheden kunnen door de Wet natuurbescherming beschermde soorten worden geschaad. Gemeenten zijn verplicht om ten behoeve van bestendig beheer onderzoek te doen naar de aanwezigheid van beschermde soorten binnen hun grondgebied. De Wet natuurbescherming onderscheidt drie beschermingscategorieën, namelijk Europees beschermde soorten onder artikel 3.5, nationaal beschermde soorten onder artikel 3.10 en beschermde vogelsoorten onder artikel 3.1. Voor een aantal algemene soorten die vallen onder artikel 3.10 gelden provinciale vrijstellingen. Voor deze vrijgestelde soorten en voor overige niet beschermde soorten geldt de zogenaamde zorgplicht. In de praktijk houdt dit in dat bij het uitvoeren van werkzaamheden zo veel mogelijk rekening moet worden gehouden met planten en dieren.

De inventarisatie

Voor deze rapportage zijn beschermde natuurwaarden geïnventariseerd door middel van veldonderzoek. De methodieken die hierbij zijn toegepast, worden besproken in hoofdstuk 2. Daarnaast zijn ook literatuur, het inventarisatierapport uit 2016 (Van der Heijden, 2016) en het onderzoek naar invasieve en inheemse waterplanten uit 2018 (Van der Heijden, 2018) gebruikt. Verder is ook de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF) geraadpleegd.

Het resultaat is een relatief nauwkeurig gebiedsdekkend beeld van beschermde en bijzondere planten en dieren in de gemeente Veendam. Ook is er meer inzicht in de aanwezigheid van kwetsbare natuurwaarden die van belang zijn voor het behoud van de biodiversiteit in de gemeente Veendam.

Bestendig beheer

Bij de definitie en beschrijving van werkzaamheden en werkwijzen wordt uitgegaan van beheerwerkzaamheden die als bestendig beheer zijn te kwalificeren (zoals ook genoemd in de 'Gedragscode soortenbescherming voor gemeenten'). Het gaat om werkzaamheden als maaien, snoeien, schonen van watergangen e.d. Deze werkzaamheden komen in grote lijnen overeen met de werkzaamheden zoals die gehanteerd zijn in het rapport van Van der Heijden (2016).

1.3 Leeswijzer

In onderstaande tabel wordt de inhoud van de hoofdstukken kort beschreven.

Hoofdstuk 2	Dit hoofdstuk beschrijft de gehanteerde werkwijze voor het veldonderzoek naar wettelijk beschermde soorten
Hoofdstuk 3	Dit hoofdstuk geeft een overzicht van de wettelijk beschermde soorten die binnen de gemeente Veendam (kunnen) voorkomen, voor zover bekend op basis van de veldinventarisatie en het literatuuronderzoek
Hoofdstuk 4	Hier zijn de gemeentelijke groenbeheerstaken ondergebracht in acht hoofdcategorieën (paragraaf 4.1). Per hoofdcategorie (paragraaf 4.2 - 4.9) is een zogenaamde natuurkalender opgenomen waarin overzichtelijk is beschreven welke beheersmaatregelen in welke periode kunnen worden uitgevoerd en op welke wijze
Hoofdstuk 5	Conclusies en aanbevelingen
Referenties	Geraadpleegde literatuur
Bijlage 1 A-D	Ligging van de beheerobjecten in de gemeente Veendam
Bijlage 2 A-F	Verspreidingskaarten natuurwaarden

1.4 Hoe met deze rapportage te werken / stappenplan

Deze rapportage heeft als doel om bij het werken met de Gedragscode te voorkomen dat er verbodsbepalingen van de Wet natuurbescherming worden overtreden. Hiertoe wordt de volgende werkwijze geadviseerd:

1. Bepaal met behulp van de vertaaltabel 4.1 in paragraaf 4.1 welke beheerwerkzaamheden er vallen onder een bepaald beheerobject.
2. Ga vervolgens in tabel 4.2 in paragraaf 4.1 na welke natuurkalenders relevant zijn voor de betreffende beheerwerkzaamheden. De natuurkalenders worden behandeld in de paragrafen 4.2 t/m 4.9.

3. Ga vervolgens ook in tabel 4.2 na welke beschermde soorten relevant zijn voor de betreffende beheerwerkzaamheden. De verspreiding van de beschermde soorten is aangegeven op kaarten in bijlage 2. Omdat veel soorten en soortgroepen overal kunnen voorkomen in de gemeente Veendam zijn niet van alle soorten en soortgroepen verspreidingskaarten opgenomen. De aanwezigheid van deze soorten en soortgroepen in Veendam is dan beschreven in hoofdstuk 3.
4. Ga naar de betreffende natuurkalender waar tabel 4.2 naar verwijst en lees het inleidende tekstje. Bepaal vervolgens met behulp van de natuurkalender of de gewenste werkzaamheden zonder problemen kunnen plaatsvinden ('groene periode'), moeten worden uitgesteld ('rode periode') of dat gedragsregels uit de gedragscode dienen te worden gevolgd ('gele periode').
5. Indien er sprake is van een 'gele periode' dient de rest van de paragraaf te worden geraadpleegd om te weten welke gedragsregels van toepassing zijn.

2 Werkwijze inventarisatie beschermde natuurwaarden

2.1 Literatuuronderzoek

Voorafgaande aan het veldonderzoek is een literatuurstudie uitgevoerd naar de aanwezigheid van beschermde soorten binnen de gemeentegrenzen. Hiervoor zijn met name het inventarisatierapport van Van der Heijden (2016) en het inventarisatierapport invasieve waterplanten van Van der Heijden (2018) gebruikt. Ook is de database van de NDFF geraadpleegd. Op basis van de uitkomsten van deze voorverkenning is inzicht verkregen waar binnen de gemeente de hoogste natuurwaarden kunnen worden aangetroffen. Daarnaast kan op grond van algemene informatie, zoals bodemgesteldheid, kwel, hoogteligging en globale kennis van het plangebied tot op zekere hoogte worden beoordeeld of er wettelijk beschermde soorten in het gebied (kunnen) voorkomen en waar deze zich dan ophouden. Met deze informatie is vervolgens bepaald waar binnen de gemeente het veldonderzoek kon worden uitgevoerd.

2.2 Het veldonderzoek

Het veldonderzoek naar de aanwezigheid van wettelijk beschermde soorten is in het zomerhalfjaar van 2022 uitgevoerd. Het ging hierbij om jaarrond beschermde nestplaatsen, specifieke soorten zoogdieren (Bever), amfibieën (Poelkikker) vissen (Grote modderkruiper), planten en ongewervelden (Groene glazenmaker en Gestreepte waterroofkever).

Bij het veldonderzoek heeft de nadruk gelegen op soorten en soortgroepen die voorkomen in de door de gemeenten beheerde gebieden en objecten en die in meer of mindere mate kunnen worden beïnvloed door beheerwerkzaamheden. In tabel 2.1 is aangegeven om welke soortgroepen het gaat en in welke periode het onderzoek is uitgevoerd.

De keuze voor het al dan niet uitvoeren van onderzoek naar een bepaalde soortgroep, is gebaseerd op een aantal afwegingen:

- Soortgroepen die zeer mobiel zijn en vaak wisselen van verblijfplaatsen zoals kleine marterachtigen en Waterspitsmuis zijn niet meegenomen in het onderzoek. De onderzoeksinspanning die nodig is voor deze soorten is zeer groot en daarnaast geven de resultaten enkel een tijdelijk beeld en kunnen er geen vaste verblijfplaatsen in kaart worden gebracht. In deze rapportage wordt er vanuit gegaan dat deze soorten aanwezig zijn binnen de grenzen van de gemeente.
- Vleermuizen zijn niet meegenomen in dit onderzoek. De reden hiervoor is dat er geen bomen gekapt mogen worden en er daardoor geen negatieve effecten op vleermuizen veroorzaakt worden door beheer en onderhoud. In deze rapportage wordt er vanuit gegaan dat er vliegroutes, foerageergebied en verblijfplaatsen aanwezig zijn binnen de grenzen van de gemeente.
- Beschermde insectensoorten met algemene waardplanten zijn niet meegenomen in de veldonderzoeken. Op basis van literatuur onderzoek kan er voldoende gezegd worden over de aanwezigheid van deze soorten binnen de gemeente grenzen.
- Algemene amfibieën en zoogdieren zijn niet meegenomen aangezien deze soorten bijna overal voorkomen.

Figuur 2.1 - Lijst met onderzochte soorten en onderzoeksdatum.

Doel veldonderzoek	Te onderzoeken soorten	Datum onderzoek 2022
Libellen	Groene glazenmaker	10 augustus 25 augustus
Kevers	Gestreepte waterroofkever	15 september 11 oktober
Planten	Planten Rode lijst	7 juni
Vissen	Grote modderkruiper	15 september 11 oktober
Amfibieën	Poelkikker	18 mei 28 juni
Jaarrond beschermde nestplaatsen	Buizerd Roek Blauwe reiger Ransuil Zwarte kraai	31 maart
Zoogdieren	Bever	31 maart 18 mei 7 juni 28 juni 10 augustus 25 augustus 15 september 11 oktober

2.2.1 Libellen

In de maand augustus is er onderzoek uitgevoerd naar de verspreiding van Groene glazenmaker. Deze soort is voor zijn voortplanting afhankelijk van velden met Krabbenscheer. De maand augustus is de periode dat de soort het beste kan worden geïnventariseerd gedurende perioden van warm en zonnig weer. Bij het onderzoek naar Groene glazenmaker zijn alleen sloten met krabbenscheervelden onderzocht. Het gaat dan om velden met een omvang van meer dan 100 m². Daarnaast zijn ook locaties bezocht waar de soort de afgelopen drie jaar is vastgesteld op basis van NDFF gegevens en het waterplantenonderzoek van Van der Heijden (2018).

2.2.2 Kevers

Tijdens het nemen van watermonsters ten behoeve van de inventarisatie van Grote modderkruiper (zie paragraaf 2.2.4) zijn de betreffende waterlopen met een schepnet afgevist ten behoeve van het onderzoek naar de beschermde Gestreepte waterroofkever. Deze soort gebruikt namelijk hetzelfde type water als de Grote modderkruiper. Het gaat om sloten met helder water met kwelinvloeden, waar een goede onderwatervegetatie tot ontwikkeling is gekomen. De aangetroffen waterkevers zijn vervolgens ter plekke gedetermineerd.

2.2.3 Planten

In de gemeente Veendam komen geen plantensoorten voor die in het kader van de Wet natuurbescherming een beschermde status hebben. Wel groeien er plantensoorten die opgenomen zijn in de Rode lijst van kwetsbare en bedreigde plantensoorten. Ook zijn er plantensoorten, bijvoorbeeld Rietorchis en Veenpluis, die indicatief zijn voor biotopen met een hoge soortenrijkdom aan plantensoorten. Ook naar deze soorten is een onderzoek uitgevoerd.

Hoewel niet gebiedsdekkend, zijn er wel zo veel mogelijk gebieden bezocht waar bijzondere plantensoorten kunnen worden verwacht. Voor de keuze van de locaties is met name gebruik gemaakt van de inventarisaties uit 2016 (Van der Heijden 2016), gegevens van de NDFF en kennis van het plangebied.

2.2.4 Vissen

De enige onder de Wet natuurbescherming beschermde vissoort die mogelijk voorkomt in de gemeente Veendam is de Grote modderkruiper. Deze vissoort leeft in waterlopen die op de overgang van veen- naar zandgronden liggen. Veendam ligt deels binnen een dergelijke overgang waardoor er een mogelijkheid is voor Grote modderkruiper om zich te vestigen in de gemeente. Om deze reden is er een onderzoek naar deze soort uitgevoerd.

De aanwezigheid van deze soort kan het beste worden bepaald door middel van de zogenaamde eDNA methode. Met deze methode wordt het karakteristieke erfelijk materiaal dat de dieren afscheiden in een waterloop door middel van een analysetechniek gedetecteerd. De methode heeft een hoge nauwkeurigheid, dat wil zeggen dat in 95% van de gevallen dat de soort aanwezig is, de soort ook daadwerkelijk wordt aangetoond.

In de maanden september/oktober zijn er tien watermonsters verzameld in waterlopen met een geschikt biotoop. Dit zijn wateren met voldoende oever- en onderwatervegetatie waarin de soort kan schuilen. Daarnaast moeten de wateren beschikken over diepe en ondiepe delen om zo overwinteringsgebied (diep) en voorplantingsgebied (ondiep) te bevatten. Tevens dient er een sliblaag aanwezig te zijn. Ook de aanwezigheid van kwel is van belang bij het selecteren van geschikte sloten. De aanwezigheid van kwel in een waterloop is vastgesteld op basis van kwelkaarten die door het Waterschap zijn opgesteld. Na het nemen van de watermonsters zijn ze geanalyseerd in het laboratorium.

Soorten als Bittervoorn en Kleine modderkruiper, welke eerder beschermd waren onder de Flora- en Faunawet, zijn niet geïnventariseerd, aangezien ze in het kader van de Wet natuurbescherming geen beschermde status meer hebben.

2.2.5 Amfibieën

Het onderzoek naar Poelkikker is uitgevoerd volgende het Kennisdocument Poelkikker van BIJ12 (versie 1.0, juli 2017). Er zijn twee veldbezoeken uitgevoerd waarbij er kikkers zijn gevangen met schepnetten. Deze zijn vervolgens ter plekke gedetermineerd. Ook is er geluisterd naar kooractiviteit. Het onderzoek is gemeente breed uitgevoerd, waarbij met name de voor Poelkikker meest geschikte plekken zijn onderzocht.

2.2.6 Jaarrond beschermde nestplaatsen

Waarnemingen van jaarrond beschermde nestplaatsen zijn uitgevoerd door systematisch geschikte bosschages in de gemeente te bezoeken en visueel te inspecteren op aanwezigheid van nesten en nestelactiviteiten. De nestplaatsen zijn geïnventariseerd gedurende een waarnemingsronde door twee personen op 31 maart 2022. Eventueel aanwezige nesten zijn dan nog goed waarneembaar omdat er dan nog geen bladeren aan de bomen zitten. Ook zijn in deze periode vaak al de eerste nestelactiviteiten zichtbaar. Sommige vogelsoorten met jaarrond beschermde nestplaatsen kunnen gebruik maken van verschillende nesten en wisselen soms per jaar van nest. Denk daarbij aan soorten als Buizerd, Ransuil en Zwarte kraai. De nesten van Zwarte kraai worden vaak als basis gebruikt voor horsten/nesten van grotere roofvogels en uilen. Daarom zijn nesten van Zwarte kraai ook meegenomen in dit onderzoek.

2.2.7 Zoogdieren

Tijdens alle veldbezoeken is gelet op de aanwezigheid karakteristieke sporen en burchten van de Bever. De aanwezigheid hiervan is als puntwaarneming vastgelegd.

3 Verspreiding wettelijk beschermde soorten

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de wettelijk beschermde soorten die in Veendam voorkomen. Daarnaast zijn ook soorten op kaart gezet die opgenomen zijn in de Rode lijst van kwetsbare, gevoelige of bedreigde soorten. Bij het in beeld brengen van natuurwaarden is voornamelijk gebruik gemaakt van de resultaten van het veldonderzoek dat in 2022 is uitgevoerd door A&W. Hiervan wordt in onderstaande paragrafen dan ook verslag van gedaan. Deze waarnemingen zijn indien nodig nog aangevuld met recente waarnemingen uit de NDFF. Hierbij moet wel worden vermeld dat waarnemingen van de NDFF niet op de kaarten in de bijlagen zijn weergegeven, aangezien dit niet is toegestaan.

3.2 Resultaten veldonderzoek

3.2.1 Libellen

Groene glazenmaker

In 2016 en 2020 (zie van der Heijden 2016, 2020) zijn in Veendam veel waterlopen vastgesteld met krabbenscheervelden, het biotoop van de onder artikel 3.5 beschermde Groene glazenmaker. Uit het onderzoek van 2022 komt naar voren dat veel van deze waterlopen geen Krabbenscheer meer bevatten. De ligging van de nog overgebleven krabbenscheervelden binnen de gemeente Veendam is aangegeven in bijlage 2B. Door de achteruitgang van het aantal velden met Krabbenscheer is ook het aantal locaties waar de Groene glazenmaker is aangetroffen sinds 2016 sterk achteruitgegaan. De enige plek waar de soort nog is aangetroffen, is ten zuiden van Veendam in het buitengebied (zie bijlage 2B). Het betrof hier ten tijde van het onderzoek een populatie met ongeveer vijf patrouillerende mannetjes en een paar eierleggende vrouwtjes.

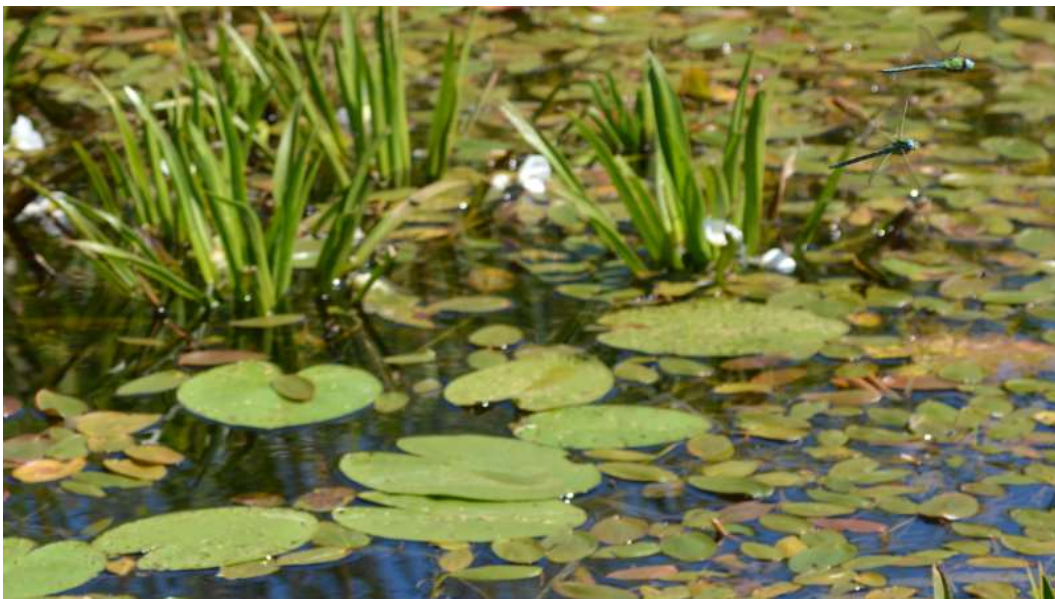

Foto 1: twee mannetjes van Groene glazenmaker die territoriaal gedrag vertonen (A&W).

Foto 2: Eierlegend vrouwtje van de Groene glazenmaker (A&W).

Sierlijke witsnuitlibel

Aan de westzijde van het Borgerwold bevindt zich een populatie van de onder artikel 3.5 beschermde Sierlijke witsnuitlibel (zie bijlage 2B). Deze soort leeft in stilstaande wateren met rijke onderwatervegetatie en grazige oevers. In overige watergangen in de gemeente Veendam zijn er geen waarnemingen van sierlijke witsnuitlibellen bekend en wordt deze tevens niet verwacht. Redenen hiervoor zijn predatie door vis, onvoldoende onderwatervegetatie en te verstoorde watergangen.

Overige soorten libellen die zijn aangetroffen tijdens het onderzoek zijn Paardenbijter en Steenrode heidelibel. Dit zijn zeer algemene soorten en deze zijn daarom niet opgenomen in de verspreidingskaart van bijlage 2B.

3.2.2 Kevers

De gemeente Veendam ligt op de grens van de bekende verspreiding van de onder artikel 3.5 beschermde Gestreepte waterroofkever. Deze keversoort leeft vooral in laagveengebieden in voedselarm, onbeschadwd, stilstaand water. Daarnaast is er voldoende drijvende en ondergedoken vegetatie nodig als schuilplaats voor predatoren. In Bijlage 2E staan de locaties waar er is gevist naar de Gestreepte waterroofkever. Het gaat om de locaties waar ook watermonsters zijn genomen ten behoeve van het eDNA onderzoek naar de aanwezigheid van Grote modderkruiper.

Tijdens het onderzoek zijn er geen gestreepte waterroofkevers gevangen. Er is daarom een grote kans dat de soort niet in Veendam voorkomt. Wel zijn er algemeen voorkomende waterroofkevers en bootsmannetjes aangetroffen. Deze algemene soorten vallen onder de zorgplicht.

3.2.3 Vlinders

Binnen de gemeente Veendam komen twee beschermde dagvlindersoorten voor, namelijk de Grote vos en Grote Weerschijnvlinder. De Grote Weerschijnvlinder heeft als waardplant Boswilg en Grauwe wilg. De Grote vos heeft als waardplant Iep en ook diverse wilgensoorten. De kans bestaat dat beide vlinders zich voortplanten in de bosschages in parken en langs oevers van waterlopen in Veendam. Omdat de waardplanten van beide soorten zeer algemeen voorkomen kunnen ze zich bijna overal voortplanten. Om deze reden zijn er geen verspreidingskaarten van beide soorten opgenomen.

3.2.4 Planten

Beschermde soorten Wet natuurbescherming

Tijdens het veldbezoek zijn er geen wettelijk beschermde plantensoorten aangetroffen. Ook de NDFF geeft geen waarnemingen van wettelijk beschermde plantensoorten. Er is daarom een grote kans dat dergelijke soorten niet in Veendam voorkomen.

Gebieden met bijzondere botanische waarden

Binnen de gemeente Veendam zijn er drie gebieden aanwezig met enige botanische waarden. Deze gebieden zijn het parkeiland 'Rietgors', gelegen in de zeilplas, en twee parken die ten oosten van de Borgercompagnie liggen. De ligging van deze gebieden is weergegeven in de kaart in bijlage 2A. Een detailkaart van het gebied 'Rietgors' is weergegeven in de kaart in bijlage 2A. Hieronder wordt iets dieper ingegaan op de gebieden.

Parkeiland Rietgors

Dit deel van Veendam is botanisch het meest waardevol. Het gebied bestaat uit een afwisseling van rietoevers, droge en vochtige, enigszins schrale, kalkrijke graslanden en plekken waar zure voedselarme omstandigheden heersen. De droge en vochtige graslanden worden jaarlijks gemaaid, waarbij het maaisel wordt afgevoerd. In deze graslanden groeit een aantal plantensoorten van de Rode lijst (RL) en overige bijzondere plantensoorten. Het gaat om Bevertjes (RL), Gevlekte orchis (RL), Steenanjer (RL), Stijve ogentroost (RL), Grasklokje, Grote tijm, Kleine pimpinel, Rietorchis en Zandblauwtje. Een deel van de soorten is echter van oorsprong niet wild (www.verspreidingsatlas.nl) (zie kaart in bijlage 2A). Op het Parkeiland zijn er ook stikstofarme plekken waar er zure omstandigheden heersen. Hier worden soorten aangetroffen als Ronde zonnedaauw, Moeraswolfsklauw, Koningsvaren en Veenpluis. Deze soorten zijn wel van oorsprong wild. Van deze soorten is Moeraswolfsklauw opgenomen in bijlage V van de Europese Habitatrichtlijn. Langs de rietoevers groeit hier en daar Gewone dotterbloem.

Parken Borgercompagnie Noord en Zuid

Het gaat hier om twee parken die bestaan uit een afwisseling van bos, graslanden en open water met hier en daar rijk begroeide oevers. De graslanden worden jaarlijks gemaaid, zodat hier en daar de bodem iets is verschaald. Hier groeien de Rode lijst plantensoorten Steenanjer, Stijve ogentroost en Kleine ratelaar. Ook zijn er hier en daar plekken waar zure stikstofarme omstandigheden heersen. Hier is de Rode lijst soort Ronde zonnedaauw vastgesteld. In het open water in de parken groeit de Rode lijst waterplant Stomp fonteinkruid.

3.2.5 Vissen

Wettelijk beschermde vissensoorten

Verspreid over de gehele gemeente zijn 10 eDNA-monsters genomen voor het onderzoek naar de aanwezigheid van Grote modderkruiper (zie bijlage 2E).

In geen van de tien monsters is DNA van de Grote modderkruiper aangetroffen. Ook in 2016 is tijdens aanvullend onderzoek de soort niet gevangen (Van der Heijden 2016). Volgens de Groningse vissenatlas komt de soort wel in de omgeving voor, maar is deze niet bekend van Veendam. Dit geldt ook voor NDFF gegevens. Hoewel Veendam wel geschikt is als leefgebied van de soort, is deze hier na vele inspanningen in het verleden niet aangetroffen, zodat we uiteindelijk kunnen concluderen dat de soort hoogstwaarschijnlijk hier ook niet voorkomt.

Overige vissensoorten

Overige vissensoorten die in Veendam kunnen worden aangetroffen zijn bijvoorbeeld Aal, Baars, Blankvoorn, Brasem, Giebel, Karper, Rietvoorn, Snoek, Rietvoorn, Snoekbaars, Vetje en Zeelt. Deze soorten kunnen overal binnen de gemeente voorkomen. Daarom is er geen aanvullend onderzoek gedaan naar deze soorten en is er geen verspreidingskaart opgenomen. Voor al deze soorten geldt de zorgplicht en moet worden gewerkt volgens een gedragscode (zie hoofdstuk 4).

3.2.6 Amfibieën

Soorten van artikel 3.5 Wnb (Poelkikker)

De Poelkikker leeft in voedselarm, schoon en onbeschaduwd water met goed begroeide oeverzones. Tijdens het veldonderzoek zijn dergelijke watergangen binnen Veendam onderzocht op Poelkikker. De soort is tijdens het veldonderzoek een aantal keer aangetroffen in watergangen binnen de bebouwde kom. Om welke locaties het gaat is aangegeven in bijlage 2D.

Op grond van verspreidingsgegevens worden er in Veendam geen overige beschermde amfibieën van artikel 3.5 Wnb verwacht, zoals Rugstreeppad en Heikikker.

Soorten van artikel 3.10 (vrijgesteld)

Er kunnen verspreid over de gehele gemeente overige soorten algemene amfibieën voorkomen die beschermd zijn volgens artikel 3.10, maar provinciaal zijn vrijgesteld van ontheffing bij het overtreden van verbodsbepalingen bij ruimtelijke ontwikkelingen. Voor deze soorten dient te worden gewerkt volgens een gedragscode (zie hoofdstuk 4). Deze soorten komen algemeen wijd verspreid voor in de gemeente en zijn daarom niet apart op een verspreidingskaart aangegeven.

Overige niet vrijgestelde amfibieënsoorten van artikel 3.10 komen niet voor in de gemeente Veendam.

3.2.7 Reptielen

Op grond van verspreidingsgegevens worden er in Veendam geen beschermde reptielen verwacht.

3.2.8 Broedvogels

Voor broedvogels wordt er een scheiding gemaakt tussen soorten welke elke jaar terug keren naar hun nest (jaarrond beschermde nesten) en algemene broedvogels welke jaarlijks een nieuw nest bouwen. Buiten de bebouwde kom van Veendam gaat het dan om diverse soorten akkervogels. In de parken en in het bebouwde gebied komen verscheidene algemene

vogelsoorten van stad en park tot broeden. Het kan dan ook gaan om holenbroeders in oude bomen. Omdat de meeste broedvogels elk jaar op een andere locatie broeden, is in dit rapport geen verspreidingskaart van broedvogels opgenomen.

Jaarrond beschermde nesten

De provincie Groningen hanteert het beleid dat nesten van vogels welke jaarlijks terug keren naar het zelfde nest niet weggenomen mogen worden, indien er geen alternatieve nestlocaties beschikbaar zijn. Zelf hanteert de provincie geen lijst met jaarrond beschermde nesten maar de lijsten van andere bevoegde gezagen worden wel herkend als hulpmiddel.

Op basis van de lijsten van andere bevoegde gezagen en de ecologie van de Nederlandse broedvogels zijn de nesten van Buizerd, Ransuil, Ooievaar, Zwarte Kraai, Blauwe reiger en Roek in kaart gebracht. Hieronder volgt nog een toelichting op de ecologie van de soorten en is aangegeven of ze zijn geïnventariseerd en wat de resultaten zijn van de inventarisatie

Blauwe reiger en Roek zijn kolonie broeders en keren jaarlijks terug naar hun kolonieplaatsen. Buizerd heeft veelal een netwerk van een aantal nesten waartussen de paartjes alterneren. Zwarte kraai komt regelmatig terug naar een oud nest. De nesten van deze soort worden echter vaak gebruikt als neststarter voor grotere standvastige broedvogels, zoals Buizerd, Torenavalk, Boomvalk, Havik en Ransuil. Naast de bovengenoemde soorten zijn er ook vogels welke in de meeste provincies jaarrond beschermd zijn maar bijna uitsluitend in/of aan bebouwing broeden. Dit zijn soorten als Boerenzwaluw, Gierzwaluw, Huiszwaluw, Spreeuw, Huismus en Ringmus. De mussen hebben twee typen verblijfplaatsen: een nestplaats en een rustplaats voor in de winter. Deze rustplaatsen bestaan uit groenblijvende struiken en klimplanten. Als laatste zijn er nog soorten als Bosuil en Kerkuil welke tot broeden kunnen komen in boomholtes en uilenkasten.

De betreffende soorten hebben de volgende broedperiode:

Blauwe reiger (1 februari – 30 mei);
Boomvalk (1 mei – 15 september);
Bosuil (1 januari – 10 juli), broedt in bossen, holenbroeder, broedt in dikkere bomen;
Buizerd (1 maart – 10 juli);
Havik (1 februari -15 juli), broedt vrijwel nooit in bebouwde kom, maar in bos / bomen in buitengebied;
Huisumus (10 maart – 20 juni);
Kerkuil (1 februari- 10 oktober);
Ooievaar (1 april – 30 juni);
Ransuil (20 februari – 20 juli);
Ringmus (20 april – 20 juli);
Roek (1 april – 30 juni);
Torenavalk (1 maart – 10 juli);
Zwarte kraai (1 maart – 30 juni);

De resultaten van het onderzoek naar jaarrond beschermde nestplaatsen zijn weergegeven in de verspreidingskaart van Bijlage 2. Tijdens het onderzoek zijn er nesten gevonden van Zwarte kraai, Buizerd, Blauwe reiger en een aantal roekenkolonies met een omvang met 100-200 nesten. De aangetroffen nestplaatsen zijn een momentopname en geven een indicatie van de te verwachten soorten en de omvang/locatie van de populaties.

De nesten van de overige hierboven genoemde soorten zijn niet in kaart gebracht omdat ze of niet zijn aangetroffen tijdens het onderzoek of omdat het gebouw bewonende soorten betreft waar geen beheerwerkzaamheden worden uitgevoerd.

Er bestaat overigens een kans dat niet aangetroffen soorten zich de komende jaren alsnog vestigen in de gemeente Veendam.

Broedvogels algemeen

Tijdens werkzaamheden moet rekening worden gehouden met het broedseizoen van vogels. Er is geen standaardperiode voor het broedseizoen. Van belang is of er een actief broedgeval is. Het broedseizoen van vogels loopt globaal van half maart tot half juli. Het is aan te bevelen om werkzaamheden die broedende vogels kunnen verstoren, zoals snoeien, kappen (holenbroeders) of maaien van ruigte (grondbroeders) in ieder geval buiten deze periode uit te voeren. Aanbevolen wordt om voorafgaand aan beheerswerkzaamheden die in de maanden februari-september plaatsvinden, gericht onderzoek naar het voorkomen van deze soorten te (laten) verrichten en de nestplaatsen vervolgens te ontzien. Meer informatie hierover kan worden gevonden in de natuurkalenders in hoofdstuk 4. Relevante soorten, met daarbij aangegeven de periode van het broedseizoen in de gemeente Veendam kunnen zijn:

Boomklever (15 februari – 31 mei), holenbroeder, broedt in dikkere bomen;
 Boomkruiper (1 februari – 20 juni), holenbroeder, broedt in dikkere bomen;
 Bosrietzanger (15 mei – 20 juli);
 Ekster (1 februari – 30 juni);
 Goudvink (15 april – 20 augustus);
 Grauwe vliegenvanger (15 mei – 10 augustus);
 Groene specht (1 maart – 31 mei), holenbroeder, broedt in dikkere bomen;
 Grote bonte specht (1 maart – 30 juni), holenbroeder, broedt in dikkere bomen;
 Grote lijster (1 maart – 31 mei);
 Heggenmus (10 maart – 10 juli);
 Holenduif (1 april – 31 juli), holenbroeder, broedt in dikkere bomen of kunstmatige holten;
 Houtduif (1 mei – 15 september);
 Houtsnip (15 maart-20 juli), broedt niet in bebouwde kom, maar in bos;
 Kauw (1 maart – 10 mei);
 Kleine bonte specht (1 februari – 20 juni);
 Kneu (1 mei – 20 juli);
 Matkop (1 februari – 30 juni);
 Merel (1 maart – 15 juli);
 Patrijs (15 februari – 20 juni), broedt niet in bebouwde kom, maar in kruidenrijke zones nabij akkerland;
 Rietzanger (1 mei – 20 juli);
 Staartmees (1 maart – 30 juni);
 Stadsduif (1 februari – 31 juli);
 Tjiftjaf (15 april – 20 juli);
 Tuinfluiter (1 mei – 20 juli);
 Turkse tortel (15 maart- 20 augustus);
 Vink (20 april – 20 juli);
 Winterkoning (1 februari -20 juli);
 Zomertortel (1 mei- 20 juli), broedt in bos en struweel in buitengebied;
 Zwartkop (20 april – 20 juli);

3.2.9 Zoogdieren

Soorten Artikel 3.5 Wnb

Vleermuizen

In Veendam zijn verschillende soorten vleermuizen aangetroffen (NDFF). Het gaat om Gewone dwergvleermuis, Ruige dwergvleermuis, Gewone grootoorvleermuis, Rosse vleermuis en Laatvlieger. Alle vleermuizen zijn beschermd onder artikel 3.5.

Sommige soorten verblijven vooral in gebouwen, zoals de Gewone dwergvleermuis en de Laatvlieger. Deze soorten zijn alleen relevant als het gaat om het aantasten van vliegroutes, zoals het rooien van bomenlanen, hetgeen niet onder bestendig beheer valt. Andere soorten, namelijk Watervleermuis, Rosse vleermuis, Ruige dwergvleermuis en Gewone grootoorvleermuis kunnen verblijven in holten van oude bomen. Deze soorten kunnen daarom geschaad worden door kapwerkzaamheden. Omdat het kappen van bomen met holtes niet valt onder bestendig beheer is er geen aanvullend veldonderzoek uitgevoerd naar de betreffende soorten en zijn de soorten niet op kaart gezet.

Bever

In het Borgerwold is een burcht van Bever aangetroffen. Daarnaast zijn er in watergangen verbonden aan het Borgerwold meerdere sporen van de soort aangetroffen. De Bever is alleen relevant in het kader van bestendig beheer wanneer er werkzaamheden nabij de burcht worden uitgevoerd. De locatie van de aangetroffen beverburcht is aangegeven in Bijlage 2F.

Artikel 3.10 Wnb (niet vrijgestelde soorten)

Steenmarter

In de gemeente Veendam komt de Steenmarter voor. Aangezien deze soort vooral in gebouwen verblijft, ondervindt ze geen effecten van bestendig beheer. De soort is daarom niet aan de orde en is daarom ook niet onderzocht en op een verspreidingskaart weergegeven.

Hermelijn en Bunzing

Met name de parken zijn geschikt als voortplantings- en leefgebied voor kleine marterachtigen. Deze kunnen overal voorkomen en wisselen zeer frequent van verblijfplaats. Om deze redenen zijn ze niet geïnventariseerd en ook niet op kaart gezet. Er moet bij het uitvoeren van bestendig beheer in bosschages wel rekening worden gehouden met deze soortgroep (zie hoofdstuk 4).

Haas

Haas komt met name voor in de agrarische percelen binnen de gemeente grenzen van Veendam. Omdat er geen beheerswerkzaamheden worden uitgevoerd op dergelijke percelen is er geen onderzoek gedaan naar de aanwezige hazenpopulaties en is de verspreiding van de soort niet op kaart gezet.

Foto 3: Beverburcht in het Borgerwold.

Eekhoorn

Ook de Eekhoorn is in de gemeente Veendam aangetroffen, met name in de bosschages en bossen in Veendam. Omdat de soort regelmatig wisselt van verblijfplaats, en uiterst lastig is te inventariseren, is er geen veldonderzoek uitgevoerd. Wel dient bij bestendig beheer rekening te worden gehouden met de soort (zie hoofdstuk 4).

Das

In het Borgerwold is een dassenburcht aanwezig. Deze ligt langs een MTB-route en een weg. De locatie van de burcht is gelegen in een deel van het park met een hoge mate van verstoring door recreatie. Ook de Das is nauwelijks relevant ten aanzien van bestendig beheer. Enkel dient er rekening te worden gehouden met de soort wanneer er machines op en rond de burcht worden geplaatst. De locatie van de dassenburcht is aangegeven in Bijlage 2F.

Waterspitsmuis

In de gemeente Veendam is de Waterspitsmuis (nog) niet aangetroffen. De waterrijke gemeente ligt op het grensgebied van de bekende verspreiding van deze soort. Het is mogelijk dat de soort voorkomt in watergangen binnen de gemeente grenzen, zodat bij het uitvoeren van beheerwerkzaamheden langs oevers wel rekening moet worden gehouden met de soort (zie hoofdstuk 4).

Foto 4: Dassenburcht in het Borgerwold.

Artikel 3.10 Wnb (vrijgestelde soorten)

Overige soorten zoogdieren die binnen Veendam voorkomen zijn Egel, Wezel, Vos, Ree, Konijn en verschillende (spits)muizensoorten. In het kader van de zorgplicht dient bij bestendig beheer wel rekening te worden gehouden met deze soorten (zie hoofdstuk 4).

4 Beheer en onderhoud door de gemeente Veendam

4.1 Vertaaltabel gemeentelijk beheer

4.1.1 Clustering beheerswerkzaamheden

In tabel 4.1 wordt een lijst gepresenteerd met beheerwerkzaamheden zoals die worden uitgevoerd door de gemeente Veendam. In de tabel is ook aangegeven in welke beheerobjecten de werkzaamheden worden uitgevoerd. De ligging van de beheerobjecten is gepresenteerd in de kaarten van bijlage 1. De lijst met werkzaamheden sluit goed aan bij de beheercategorieën die de 'Gedragscode soortenbescherming voor gemeente' hanteert. Ten aanzien van baggeren wordt ervan uitgegaan dat het hier gaat om periodiek baggeren dat valt onder bestendig beheer.

Tabel 4.1 - lijst met beheerwerkzaamheden in de gemeente Veendam. Aangegeven is in welke beheerobjecten de werkzaamheden worden uitgevoerd. De ligging van de beheerobjecten is gepresenteerd in de kaarten van bijlage 1.

Beheerwerkzaamheden	Beheerobject
Maaien kort gras (gazon, intensief)	Gras (zie bijlage 1C)
Maaien kruidachtige vegetaties (extensief);	Ruigte, braak, overhoeken (zie bijlage 1D)
Maaien oevervegetaties	Water, waterpartijen, watergangen, oeverbeheer (zie bijlage 1 A)
Snoeien heesters en hagen	Bos en bosplantsoen (zie bijlage 1 B)
Bosplantsoen dunnen en snoeien	Bos en bosplantsoen (zie bijlage 1 B)
Alleenstaande en laanbomen snoeien	Bos en bosplantsoen (zie bijlage 1 B)
Watergangen, vijvers en poelen schonen/baggeren/maaien onderwatervegetaties	Water, waterpartijen, watergangen, oeverbeheer (zie bijlage 1 A)

Onderhoudsactiviteiten die te maken hebben met niet-natuurlijke verhardingen, zoals 'gesloten verharding', 'kunstgrasveld' of met straatmeubilair, zoals 'picknickset' of 'speeltoestel', zijn buiten beschouwing gelaten omdat ze niet relevant zijn in het kader van de Wet natuurbescherming.

Activiteiten zoals dempen, verbreden en vergraven van wateren, verwijderen van opgaande begroeiing, struweel, bomen, bosplantsoen en dood hout, alsook het baggeren van waterlopen met achterstallig onderhoud, vallen niet onder 'bestendig beheer en onderhoud', maar onder 'ruimtelijke ontwikkeling en inrichting'. Hiervoor gelden andere wettelijke regels. Ze zijn daarom niet meegenomen in de natuurkalenders.

4.1.2 Typen beheerswerkzaamheden en de gedragscode

De 'Gedragscode soortenbescherming voor gemeenten' geeft per beheerscategorie richtlijnen en aandachtspunten aan voor zorgvuldig handelen. In onderstaande tabel 4.2 is aangegeven welke richtlijn geldt bij de verschillende beheerstaken die de gemeente Veendam uitvoert. Deze gedragscode is echter vrij globaal in de aanwijzingen, vergt veel specialistische kennis van de groenmedewerkers en vergt soms onderzoek dat tot verstoring van beschermde soorten kan leiden.

Zo dient er voorafgaand aan werkzaamheden een controle plaats te vinden naar bewoonde nestplaatsen van vogels, terwijl het vinden van nesten zelfs voor zeer gespecialiseerde ornithologen een zeer arbeidsintensieve klus is, die vaak niet lukt en waarbij de kans groot is dat

het broedsel wordt verstoord. Om die reden is niet alleen verwezen naar de richtlijnen in de 'Gedragscode Soortenbescherming gemeenten', maar wordt tevens gerefereerd aan zogenaamde 'natuurkalenders' die in de paragrafen 4.2 tot 4.8 zijn opgenomen. Voor de natuurkalenders is geput het onderzoek van 2016. Deze zijn aangescherpt op de onder de Wet natuurbescherming beschermde soorten en recente gegevens uit de NDFF en verspreidingsatlassen.

Tabel 4-2. Activiteiten i.h.k. van bestendig beheer van de gemeente Veendam en welke natuurkalender of richtlijn van de gedragscode hierbij past. Bij de Gedragscode gaat het om de 'Gedragscode Soortenbescherming voor gemeenten'. De natuurkalenders worden gepresenteerd in de paragrafen 4.2 tot 4.8

Overzicht Beheerswerkzaamheden gemeente Veendam	Natuurkalenders / Verspreidingskaart / Gedragscode
Maaien kort gras (gazon, intensief)	
Gazon Sportveld	Zie paragraaf 4.2 Natuurkalender: Maaien kort gras en verspreidingskaart planten in bijlage 2A
Maaien kruidachtige vegetaties (extensief)	
Bermen klepelen (worden geklepeld maaisel blijft liggen) Kruidenberm (wordt gemaaid en afgevoerd) Ruwgras (braakliggende terreinen)	Zie paragraaf 4.3 Maaien kruidige vegetaties en verspreidingskaart planten in bijlage 2A
Maaien oevervegetaties (riet, oeverplanten) langs watergangen/vijvers/poelen en sloten	
Waterpartijen Sloten	Zie paragraaf 4.4 Maaien oevervegetaties en verspreidingskaart planten in bijlage 2A
Snoeien heesters en hagen	
Blokhaag Botanische rozen Opgaande heesters Perkrozen Vaste planten Bodembedekkende heesters Opgaande bodemheesters	Zie paragraaf 4.5 Snoeien heesters en hagen en verspreidingskaart jaarrond beschermde nestplaatsen in bijlage 2C
Bosplantsoen (struweel, bossingels, bos, hakhout) dunnen en snoeien	
Bosplantsoen	Zie paragraaf 4.6 Snoeien, dunnen en vervangen bosplantsoen en verspreidingskaart jaarrond beschermde nestplaatsen in bijlage 2C, verspreidingskaart zoogdieren in bijlage 2F.
Alleenstaande en laanbomen (opener dan bosplantsoen) snoeien	
Boomgroepboom Particuliere boom Knotboom Solitaire boom Straat laanboom Conifeer	Zie paragraaf 4.7 Snoeien van alleenstaande - en laanbomen en verspreidingskaart jaarrond beschermde nestplaatsen in bijlage 2C, verspreidingskaart zoogdieren in bijlage 2F.

Overzicht Beheerswerkzaamheden gemeente Veendam	Natuurkalenders / Verspreidingskaart / Gedragscode
Windsingelboom	
Watergangen, vijvers en poelen schonen / baggeren / maaien onderwatervegetaties	
	Zie paragraaf 4.8 Schonen en baggeren van watergangen, vijvers en poelen en verspreidingskaart planten en Groene glazenmaker in bijlage 2
	Maaien oevervegetaties Zie paragraaf 4.4 en verspreidingskaart planten in bijlage 2A.

4.1.3 Natuurkalenders

In onderstaande hoofdstukken worden er per beheertype natuurkalenders weergegeven voor de te verwachten soorten. In de natuurkalenders wordt aangegeven:

- in welke perioden beheerswerkzaamheden zonder problemen kunnen worden uitgevoerd;
- in welke periode bijzondere voorwaarden gelden en,
- in welke perioden de beheersactiviteiten niet kunnen worden uitgevoerd.

Indien onder artikel 3.10 of 3.5 beschermde soorten aanwezig zijn op de plaats waar werkzaamheden worden uitgevoerd en verbodsbepalingen uit de Wet natuurbescherming overtreden dreigen te worden, zijn de werkzaamheden slechts in bepaalde perioden of alleen onder specifieke voorwaarden toegestaan. Indien de werkzaamheden conform de 'Gedragscode soorten bescherming voor gemeenten' worden uitgevoerd is geen ontheffing van de Wnb vereist.

4.2 Maaien kort gras (gazon)

Inleiding

Kort gras heeft een beperkte betekenis voor beschermde en kwetsbare planten en dieren. Maaien is het gehele jaar door mogelijk zonder maatregelen, indien er niet nabij watergangen wordt gemaaid tijdens regen of vlak na regen en er geen broedende vogels aanwezig zijn in de directe omgeving van de maaiactiviteit.

Periode Soorten	Jan	Feb	Mrt	Apr	Mei	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec
Amfibieën												
Broedvogels												
	Geen maatregelen nodig, wel zorgvuldig handelen (zie onder)											

Algemeen zorgvuldig handelen

De 'Gedragscode soortenbescherming voor gemeenten' stelt een aantal algemene maatregelen ten behoeve van zorgvuldig handelen. Voor maaiwerkzaamheden zijn dit:

- Werk rustig in één richting zodat aanwezige dieren de werklocatie kunnen verlaten en er voldoende dekking en alternatief leefgebied beschikbaar is.
- Werkzaamheden vinden bij voorkeur overdag plaats om verstoring door licht te voorkomen.
- Als werkzaamheden 's nachts worden uitgevoerd, wordt enkel de werklocatie verlicht en zal uitstraling naar de omgeving voorkomen worden.

4.3 Maaien kruidige vegetaties

Inleiding

Kruidige vegetaties kunnen soms een grote betekenis hebben voor natuur. In de gemeente Veendam gaat dit met name om planten, algemene soorten amfibieën, broedvogels, kleine marterachtigen en Egel. Omdat de kwetsbare periodes van deze soorten vaak overlappen met de beheerwerkzaamheden dienen er maatregelen genomen te worden afhankelijk van het aanwezige habitat.

Op de verspreidingskaart planten in bijlage 2A zijn locaties aangegeven waar plantensoorten voorkomen die mogelijk effecten ondervinden van maaiactiviteiten.

Periode soorten	Jan	Feb	Mrt	Apr	Mei	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec
Planten												
Amfibieën												
Broedvogels												
Kleine marters												
Egel												
	Geen maatregelen nodig, wel zorgvuldig handelen (zie onder)											
	Activiteit uitvoeren onder voorwaarden (zie onder)											
	Activiteit niet uitvoeren											

Algemeen zorgvuldig handelen en voorwaarden

De 'Gedragscode soortenbescherming voor gemeenten' stelt een aantal algemene maatregelen ten behoeve van zorgvuldig handelen. Voor maaiwerkzaamheden zijn dit:

- Werk rustig in een richting waarop aanwezig dieren de werklocatie kunnen verlaten en er voldoende dekking en alternatief leefgebied beschikbaar is.
- Werkzaamheden vinden bij voorkeur overdag plaats om verstoring door licht te voorkomen.
- Als werkzaamheden 's nachts worden uitgevoerd, wordt enkel de werklocatie verlicht en zal uitstraling naar de omgeving voorkomen worden.

Daarnaast dienen nog de volgende voorwaarden in acht te worden genomen:

Planten

Groeiplaatsen van bijzondere plantensoorten en plantensoorten van de Rode lijst worden na de zaadzetting van betreffende soort(en) gemaaid. Het maaisel wordt na een paar dagen verwijderd om verrijking en verstikking van de bodem tegen te gaan. Plekken met bijzondere plantenwaarden zijn weergegeven in bijlage 2A.

Het is belangrijk dat maaisel wordt afgevoerd. In het algemeen geldt dat het voor insecten en de vegetatie gunstig is om het maaisel een paar dagen te laten liggen. Doordat het een tijdje blijft liggen kunnen de zaden rijpen en uit het maaisel vallen. Dit is goed voor de zaadvoorraad in de bodem. Bovendien krijgen dieren die de maaibeurt overleefd hebben de kans een nieuw plekje te zoeken. Het is echter ook niet goed om het maaisel te lang te laten liggen. De voedingsstoffen uit het maaisel komen namelijk snel weer terecht in de bodem en dit is niet gunstig voor het ontwikkelen of behouden van een schrale vegetatie. Om dit te voorkomen is het beter om het maaisel binnen een week af te voeren.

Amfibieën

Percelen grenzend aan water worden in de periode maart-september niet bij en niet kort na regenachtig weer gemaaid. In de gemeente Veendam gaat het vooral om soorten als: Gewone

pad, Meerkikker, Bastaardkikker, Bruine kikker en Kleine watersalamander. In het algemeen kan worden gesteld dat concentraties van amfibieën verwacht kunnen worden op plaatsen met minder intensief gemaaid gras, langs niet-beschoeide oevers en bos of struweel in de omgeving.

Broedvogels

De werkzaamheden worden uitgevoerd buiten de periode van het broedseizoen.

Indien de werkzaamheden toch moeten plaatsvinden binnen het broedseizoen van vogels, dient rekening te worden gehouden met broedende vogels. In gebruik zijnde nesten van broedvogels worden gemarkeerd¹ en bij werkzaamheden ontzien. Er wordt voldoende afstand gehouden tot in gebruik zijnde nesten om verstoring te voorkomen. Hierbij wordt het advies van een deskundige gevraagd om te bepalen tot op welke afstand gewerkt mag worden.

Kleine marterachtigen

Kleine marterachtigen, zoals Bunzing, Wezel en Hermelijn kunnen verblijfplaatsen hebben in oevers en ruigere begroeiingen. Van deze drie soorten kan Wezel gebruik maken van muizenholen waardoor de exacte locatie van verblijf niet tot nauwelijks vindbaar is. Geschikte leefgebied voor verblijven kan behouden worden door maaiwerkzaamheden in ruigere delen gefaseerd uit te voeren. Hierdoor blijft er voldoende beschutting aanwezig voor kleine marterachtigen om te kunnen jagen en schuilen.

Egel

Bij werkzaamheden in de winterrust van egels moet er voorkomen worden dat er dieren in winterrust worden gedood door de maaiwerkzaamheden. Egels maken winternesten vaak op de grond tegen bestaande beschutting aan. Beschutting kan aanwezig zijn in de vorm van reliëf (zandheuvelds of (droogstaande greppels), braamstruweel en takkenhopen. In de periode november tot en met maart dienen ruigtes met beschutting gespaard te worden tijdens de maaiwerkzaamheden.

4.4 Maaien oevervegetaties

Inleiding

Oevervegetaties hebben vaak grote betekenis voor beschermde en bijzondere planten en dieren. Omdat de kwetsbare periodes van deze soorten vaak overlappen met de beheerwerkzaamheden dienen er maatregelen genomen te worden. In de gemeente Veendam is langs veel watergangen harde beschoeiing aangebracht. Hier is meestal geen oevervegetatie aanwezig en kan zonder voorwaarden worden gewerkt, mits broedende watervogels niet worden verstoord. Zie verspreidingskaarten planten en Poelkikker in bijlage 2A en 2D.

Periode Soorten	Jan	Feb	Mrt	Apr	Mei	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec
Planten												
Poelkikker												
Overige soorten amfibieën												
Waterspitsmuis												
Broedvogels												
Libellen												
	Geen maatregelen nodig, wel zorgvuldig handelen (zie onder)											
	Activiteit uitvoeren onder voorwaarden (zie onder)											
	Activiteit niet uitvoeren											

¹ De markering vindt zodanig plaats dat de nesten niet door predatoren kunnen worden herkend

Algemeen zorgvuldig handelen en voorwaarden

De 'Gedragscode soortenbescherming voor gemeenten' stelt een aantal algemene maatregelen ten behoeve van zorgvuldig handelen. Voor maaiwerkzaamheden aan oevers zijn dit:

- Er wordt stapvoets gereden en één kant op gewerkt zodat dieren kunnen vluchten.
- Werkzaamheden vinden bij voorkeur overdag plaats om verstoring door licht te voorkomen.
- Als werkzaamheden 's nachts worden uitgevoerd, wordt enkel de werklocatie verlicht en zal uitstraling naar de omgeving voorkomen worden.

Daarnaast dienen nog de volgende voorwaarden in acht te worden genomen:

Planten

Groeiplaatsen van orchideeën wordt na de zaadzetting van betreffende soort(en) gemaaid. Het maaisel wordt binnen enkele dagen verwijderd om verrijking en verstikking van de bodem tegen te gaan.

Poelkikker

Voor maaiwerkzaamheden aan oevers waar Poelkikker is aangetroffen (zie bijlage 2D) geldt dat het buiten de actieve periode van Poelkikker en maximaal één keer per jaar plaatsvindt. Er dient dan minimaal 25% van de vegetatie te worden gehandhaafd en een minimale maaihoogte van 10 cm te worden aangehouden. De voorkeursperiode van deze werkzaamheden is oktober tot februari wanneer de Poelkikkers in winterrust zijn en dan niet kunnen worden uitgemaaid. Het maaibeheer is gericht op het behouden van schuilmogelijkheden en plekken om te zonnen.

Overige soorten amfibieën

Percelen grenzend aan wateren worden in de periode maart- september niet bij en niet kort na regenachtig weer gemaaid. In de gemeente Veendam gaat het vooral om soorten als: Gewone pad, Meerkikker, Bastaard kikker, Bruine kikker en Kleine watersalamander. In het algemeen kan worden gesteld dat concentraties van amfibieën verwacht kunnen worden op plaatsen met minder intensief gemaaid gras, langs niet-beschoeide oevers en bos of struweel in de omgeving.

Waterspitsmuis

Bij maaiwerkzaamheden van de oevervegetatie wordt er rekening gehouden met geschikt leefgebied voor Waterspitsmuis. Het gaat hier om onbeschoeide natuurlijke oevers met een rijke oevervegetatie gelegen aan watergangen met rijke watervegetatie. Dergelijke oevers mogen niet gemaaid worden tijdens het voorplantingsseizoen van de Waterspitsmuis (april – augustus). Voor het maaien van deze oevers wordt er bij voorkeur gekozen voor snijden en wordt er een maaihoogte van minimaal 10 centimeter aangehouden.

Broedvogels

De werkzaamheden worden uitgevoerd buiten de periode van het broedseizoen.

Indien de werkzaamheden toch moeten plaatsvinden binnen het broedseizoen van vogels, dient rekening te worden gehouden met broedende vogels. In gebruik zijnde nesten van broedvogels worden gemarkeerd² en bij werkzaamheden ontzien. Er wordt voldoende afstand gehouden tot in gebruik zijnde nesten om verstoring te voorkomen. Hierbij wordt het advies van een deskundige gevraagd om te bepalen tot op welke afstand gewerkt mag worden.

² De markering vindt zodanig plaats dat de nesten niet door predatoren kunnen worden herkend

Libellen

Maaiwerkzaamheden aan oeverstroken op locaties waar Groene glazenmaker of Sierlijke witsnuitlibel aanwezig is worden uitgevoerd buiten de vliegtijd van deze soorten (Groene glazenmaker juli – half september en Sierlijke witsnuitlibel mei - juni). Oeverstroken langs wateren met beschermde libellensoorten worden gefaseerd gemaaid, zodat minimaal 25% van de oevervegetatie blijft staan om dieren dekking te bieden. Libellen stellen ook eisen aan het landschap in de buurt van voortplantingswater. Beschutting door bomen, struvelen en/of rietveldjes lijkt belangrijk te zijn. Wanneer een dergelijk landbiotoop niet aanwezig is, ontbreekt de Groene glazenmaker vaak, zelfs wanneer de Krabbenscheervegetatie/voortplantingswater zelf geschikt lijkt te zijn.

4.5 Snoeien van heesters en hagen

Inleiding

Het betreft beheerobjecten met een beperkte betekenis voor beschermde planten en dieren. Snoeien is het gehele jaar door mogelijk zonder maatregelen, indien geen broedvogels of jaarrond beschermde nesten aanwezig zijn in de directe omgeving van de snoeiactiviteit. Indien er wel broedvogels of jaarrond beschermde nesten aanwezig zijn op de plaats waar werkzaamheden worden uitgevoerd, dienen bij de werkzaamheden onderstaande gedragsregels te worden gevolgd. Zie verspreidingskaarten jaarrond beschermde nestplaatsen en Groene glazenmaker in bijlage 2C en 2B).

Periode Soorten	Jan	Feb	Mrt	Apr	Mei	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec
Broedvogels excl. jaarrond beschermde nesten												
Jaarrond beschermde nesten vogels												
Libellen												
	Geen maatregelen nodig,											
	Activiteit uitvoeren onder voorwaarden (zie onder)											
	Activiteit niet uitvoeren											

Algemeen zorgvuldig handelen en voorwaarden

De 'Gedragscode soortenbescherming voor gemeenten' stelt een aantal algemene maatregelen ten behoeve van zorgvuldig handelen. Voor snoeiwerkzaamheden betreft dit:

- De werkrichting is richting een rustig en natuurlijke locatie waar dieren naar toe kunnen vluchten.
- Werkzaamheden vinden bij voorkeur overdag plaats om verstoring door licht te voorkomen.
- Tijdens het werken aan beplanting dient schade aan de bodem zo veel mogelijk te worden voorkomen door bijvoorbeeld de banden spanning van machines laag te houden of te werken met handkracht waar mogelijk.

Daarnaast dienen nog de volgende voorwaarden in acht te worden genomen:

Vogels

De werkzaamheden worden uitgevoerd buiten de periode van het broedseizoen.

Indien de werkzaamheden toch moeten plaatsvinden binnen het broedseizoen van vogels, dient rekening te worden gehouden met broedende vogels. In gebruik zijnde nesten van broedvogels worden gemarkeerd³. Er wordt voldoende afstand gehouden tot in gebruik zijnde nesten om verstoring te voorkomen. De maatregel geldt jaarrond, omdat ook rekening moet worden gehouden met jaarrond beschermde nesten. Wat betreft de jaarrond beschermde nesten, moet hier vooral gedacht worden aan de Sperwer, die behalve in bomen, ook in dicht struweel kan worden aangetroffen.

In de periode maart – juli worden er geen snoeiactiviteiten uitgevoerd in dicht struweel. In dichte hagen kunnen in de periode maart - juli zangvogels als Merel, Heggenmus en Winterkoning broeden. De nesten van deze soorten zijn moeilijk te ontdekken. Ook al wordt het nest bij de snoeiactiviteiten niet beschadigd, de kans op verstoring en het verlaten van het broedsel is bij deze activiteit reëel. In open struiken, zoals rozenstruiken en kornoeljes, is de kans op nesten van vogels veel kleiner.

Libellen

Groene glazenmakers stellen ook eisen aan het landschap in de buurt van Krabbenscheervelden. Beschutting door bomen, struwelen en/of rietveldjes lijkt belangrijk te zijn. Wanneer een dergelijk landbiotoop niet aanwezig is, ontbreekt de Groene glazenmaker vaak, zelfs wanneer de Krabbenscheervegetatie zelf geschikt lijkt te zijn. Sierlijke witsnuitlibellen stellen een zelfde soort eis aan geschikt leefgebied en zijn voldoende beschutting rondom hun voortplantingswater nodig. Om deze reden wordt aanbevolen om aan de westzijde van het Borgerwold en in de buurt van Krabbenscheervelden waar de Groene glazenmaker voorkomt zo veel mogelijk geschikt landbiotoop te behouden.

4.6 Snoeien en dunnen bosplantsoen

Inleiding

De werkzaamheden betreffen het snoeien van struweel, griend, bossingels, bos en hakhout. Ook het verwijderen van takken- en bladerhopen in bosplantsoen valt hieronder. Het betreft een beheergroep met een mogelijk grote betekenis voor kwetsbare en beschermde planten en dieren.

Zie ook de verspreidingskaarten in bijlage 2A-F beschermde soorten die mogelijk effecten kunnen ondervinden van deze beheerswerkzaamheden.

Periode Soorten	Jan	Feb	Mrt	Apr	Mei	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec
Amfibieën												
Libellen												
Vleermuizen												
Eekhoorn												
Das												
Bever												
Broedvogels												
Vlinders												
	Geen maatregelen nodig											

³ De markering vindt zodanig plaats dat de nesten niet door predatoren kunnen worden herkend.

	Activiteit uitvoeren onder voorwaarden
	Activiteit niet uitvoeren

Algemeen zorgvuldig handelen en voorwaarden

De 'Gedragscode soortenbescherming voor gemeenten' stelt een aantal algemene maatregelen ten behoeve van zorgvuldig handelen. Voor snoeiwerkzaamheden betreft dit:

- De werkrichting is richting een rustig en natuurlijke locatie waar dieren naar toe kunnen vluchten.
- Werkzaamheden vinden bij voorkeur overdag plaats om verstoring door licht te voorkomen. Indien er in de avonduren wordt gewerkt, wordt de verlichting afgekeerd van verblijfplaatsen van beschermde soorten of van vogels
- Tijdens het werken aan beplanting dient schade aan de bodem zo veel mogelijk te worden voorkomen door bijvoorbeeld de banden spanning van machines laag te houden of te werken met handkracht waar mogelijk.

Daarnaast dienen nog de volgende voorwaarden in acht te worden genomen:

Amfibieën

Bij het uitvoeren van werkzaamheden worden voortplantingswateren en hun oeverstroken ontzien (de voortplanting is van 1 maart – 30 september).

Bij het verwijderen van materiaal worden takken- en bladerhopen, die dienst kunnen doen als overwinteringsplaats, ontzien (de overwinteringsperiode is van 1 oktober – 31 maart).

Libellen

Groene glazenmakers en sierlijke witsnuitlibellen stellen ook eisen aan het landschap in de buurt van Krabbenscheervelden/voortplantingswater. Beschutting door bomen, struwelen en/of rietveldjes lijkt belangrijk te zijn. Wanneer deze landbiotoop niet aanwezig is, de beschermde libellensoorten vaak, zelfs wanneer het voortplantingswater zelf geschikt lijkt te zijn. Om deze reden wordt aanbevolen om aan de westzijde van het Borgerwold en in de buurt van Krabbenscheervelden waar de Groene glazenmaker voorkomt zo veel mogelijk geschikt landbiotoop te behouden.

Vleermuizen

Bomen met holten, spleten of rottingsgaten geschikt voor vleermuizen worden ontzien.

Eekhoorn

Bomen met in gebruik zijnde voortplantingsplaatsen en winternesten worden ongemoeid gelaten.

Das

In het Borgerwold is een dassenburcht aangetroffen (zie bijlage 2E). Werkzaamheden binnen een straal van 5 meter tot de burcht mogen niet plaatsvinden in het voortplantingsseizoen van Das (december – juni). Binnen de verstoringzone van 5 meter blijven bomen en struiken zo veel mogelijk staan. Het snoeien van bomen en struiken binnen deze zone is toegestaan, mits er voldoende dekking aanwezig blijft en er met handgereedschap gewerkt wordt. Eventuele verlichting van bomen is van de burcht af. Wissels en ingangen naar de burcht mogen niet belemmerd worden. Vanwege de ligging in een gebied met hoge recreatiedruk wordt er niet verwacht dat de dassen verstoord zullen worden door werkzaamheden, mits de werkzaamheden buiten de verstoringzone van 5 meter plaatsvinden

Bever

In het westen van het Borgerwold is een burcht van Bever aangetroffen (zie verspreidingskaart in bijlage 2F). Evenals de dassenburcht bevindt de beverburcht zich in een gebied met een hoge recreatiedruk. Om deze reden wordt er gekozen voor een verstoringsafstand van 10 meter. Werkzaamheden binnen deze verstoringsafstand mogen niet plaatsvinden in het voorplantingsseizoen van Bever (mei tot en met augustus). Het snoeien van enkele bomen binnen deze zone is toegestaan, mits er voldoende dekking aanwezig blijft en er met handgereedschap gewerkt wordt. De velrichting van bomen is van de burcht af. Wissels en ingangen naar de burcht mogen niet belemmerd worden. Takkenhopen mogen niet verwijderd worden omdat dit voedselvoorraden zijn voor de burcht.

Broedvogels algemeen

De werkzaamheden worden uitgevoerd buiten de periode van het broedseizoen.

Indien de werkzaamheden toch moeten plaatsvinden binnen het broedseizoen van vogels, dient rekening te worden gehouden met broedende vogels. In gebruik zijnde nesten van broedvogels worden gemarkeerd⁴ en bij werkzaamheden ontzien. Er wordt voldoende afstand gehouden tot in gebruik zijnde nesten om verstoring te voorkomen. Hierbij wordt het advies van een deskundige gevraagd om te bepalen tot op welke afstand gewerkt mag worden.

Jaarrond beschermde nesten broedvogels

Om te voorkomen dat jaarrond beschermde nestplaatsen verloren, worden bommen met de dergelijke nestplaatsen niet gesnoeid. Pas wanneer de nestplaats verlaten is, kunnen snoeiwerkzaamheden worden uitgevoerd.

Vlinders

In de gemeente Veendam komen de wettelijk beschermde Grote weerschijnvlinder en de Grote vos voor. Beide soorten gebruiken verschillende wilgensoorten en iep als waardplant. Werkzaamheden aan bosschages met deze bomensoorten worden bij voorkeur uitgevoerd in de periode mei tot en met september. Dit is wanneer de poppen van de vlinders in de strooisellaag aanwezig zijn en er geen eieren of rupsen meer in bomen zitten. Snoeiwerkzaamheden aan wilgen en iepen dienen gefaseerd uitgevoerd te worden waardoor er maximaal 30% van het oppervlak binnen de gemeente per jaar gesnoeid wordt. Werkzaamheden kunnen tevens worden uitgevoerd in de winterperiode (november tot en met februari). In deze periode bevatten de bomen geen eitjes en rupsen.

Grote holle bomen en stapels hout worden door de Grote vos gebruikt om te overwinteren en mogen in de winter niet verwijderd worden. Wanneer dit wel noodzakelijk is dient er voorafgaand aan de werkzaamheden een controle op overwinterende vlinders door een ecooloog te worden uitgevoerd.

4.7 Snoeien solitaire bomen

(voor bomen in beplanting zie 'Snoeien, dunnen en vervangen bosplantsoen')

De werkzaamheden betreffen het snoeien, kappen en vervangen van alleenstaande bomen en bomen die onderdeel van een laan vormen. Het betreft beheerobjecten met een beperkte betekenis voor beschermde planten en dieren.

⁴ De markering vindt zodanig plaats dat de nesten niet door predatoren kunnen worden herkend

Zie ook de verspreidingskaarten in bijlage 2B, 2C en 2F voor beschermde soorten die mogelijk effecten kunnen ondervinden van deze beheerswerkzaamheden.

Periode Soorten	Jan	Feb	Mrt	Apr	Mei	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec
Libelen												
Vleermuizen												
Eekhoorn												
Das												
Bever												
Broedvogels												
Vlinders												
	Geen maatregelen nodig											
	Activiteit uitvoeren onder voorwaarden (zie onder)											
	Activiteit niet uitvoeren											

Algemeen zorgvuldig handelen en voorwaarden

De 'Gedragscode soortenbescherming voor gemeenten' stelt een aantal algemene maatregelen ten behoeve van zorgvuldig handelen. Voor snoeiwerkzaamheden betreft dit:

- De werkrichting is richting een rustig en natuurlijke locatie waar dieren naar toe kunnen vluchten.
- Werkzaamheden vinden bij voorkeur overdag plaats om verstoring door licht te voorkomen. Indien er in de avonden wordt gewerkt, wordt de verlichting afgekeerd van verblijfplaatsen van beschermde soorten of van vogels.
- Tijdens het werken aan beplanting dient schade aan de bodem zo veel mogelijk te worden voorkomen door bijvoorbeeld de banden spanning van machines laag te houden of te werken met handkracht waar mogelijk.

Daarnaast dienen nog de volgende voorwaarden in acht te worden genomen:

Groene glazenmaker

Groene glazenmakers en sierlijke witsnuitlibellen stellen ook eisen aan het landschap in de buurt van Krabbenscheervelden/voortplantingswater. Beschutting door bomen, struiken en/of rietveldjes lijkt belangrijk te zijn. Wanneer deze landbiotoop niet aanwezig is, de beschermde libellensoorten vaak, zelfs wanneer het voortplantingswater zelf geschikt lijkt te zijn. Om deze reden wordt aanbevolen om aan de westzijde van het Borgerwold en in de buurt van Krabbenscheervelden waar de Groene glazenmaker voorkomt zo veel mogelijk geschikt landbiotoop te behouden.

Vleermuizen

Bomen met holten, spleten of rottingsgaten geschikt voor vleermuizen worden ontzien. Lanen met een functie als vliegroute worden gefaseerd gedund/gesnoeid in de winterperiode (oktober – februari), zodanig dat de laan als vliegroute in tact blijft.

Eekhoorn

Bomen met in gebruik zijnde voortplantingsplaatsen en winternesten worden ongemoeid gelaten.

Das

In het Borgerwold is een dassenburcht aangetroffen (zie bijlage 2F). Kapwerkzaamheden binnen een straal van 5 meter tot de burcht mogen niet plaatsvinden in het voortplantingsseizoen van

Das (december – juni). Binnen de verstoringszone van 5 meter blijven bomen en struiken zo veel mogelijk staan. Het verwijderen van enkele bomen binnen deze zone is toegestaan, mits er voldoende dekking aanwezig blijft en er met handgereedschap gewerkt wordt. De velrichting van bomen is van de burcht af. Wissels en ingangen naar de burcht mogen niet belemmerd worden. Vanwege de ligging in een gebied met hoge recreatiedruk wordt er niet verwacht dat de dassen verstoord zullen worden van kapwerkzaamheden buiten de verstoringszone.

Bever

In het westen van het Borgerwold is een burcht van Bever aangetroffen (zie bijlage 2F). Evenals de dassenburcht bevindt de beverburcht zich in een gebied met een hoge recreatiedruk. Om deze reden wordt er gekozen voor een kleinere verstoringsafstand namelijk 10 meter. Werkzaamheden binnen deze verstoringsafstand mogen niet plaatsvinden in het voorplantingsseizoen van Bever (mei tot en met augustus). Het verwijderen van enkele bomen binnen deze zone is toegestaan, mits er voldoende dekking aanwezig blijft en er met handgereedschap gewerkt wordt. De velrichting van bomen is van de burcht af. Wissels en ingangen naar de burcht mogen niet belemmerd worden. Takkenhopen mogen niet verwijderd worden omdat dit voedselvoorraden zijn voor de burcht.

Broedvogels algemeen

De werkzaamheden worden uitgevoerd buiten de periode van het broedseizoen.

Indien de werkzaamheden toch moeten plaatsvinden binnen het broedseizoen van vogels, dient rekening te worden gehouden met broedende vogels. In gebruik zijnde nesten van broedvogels worden gemarkeerd⁵ en bij werkzaamheden ontzien. Er wordt voldoende afstand gehouden tot in gebruik zijnde nesten om verstoring te voorkomen. Hierbij wordt het advies van een deskundige gevraagd om te bepalen tot op welke afstand gewerkt mag worden.

Jaarrond beschermde nesten broedvogels

Om te voorkomen dat jaarrond beschermde nestplaatsen verloren, worden bommen met de dergelijke nestplaatsen niet gesnoeid. Pas wanneer de nestplaats verlaten is, kunnen snoeiwerkzaamheden worden uitgevoerd.

Vlinders

In de gemeente Veendam komen de wettelijk beschermde Grote weerschijnvlinder en de Grote vos voor. Beide soorten gebruiken verschillende wilgensoorten en iep als waardplant. Werkzaamheden aan lanen met iep worden bij voorkeur uitgevoerd in de periode mei tot en met september. Dit is wanneer de poppen van de vlinders in de strooisellaag aanwezig zijn en er geen eieren of rupsen meer in bomen zitten. Snoeiwerkzaamheden aan wilgen en iepen dienen gefaseerd uitgevoerd te worden waardoor er maximaal 30% van het oppervlak binnen de gemeente per jaar gesnoeid wordt. Werkzaamheden kunnen tevens worden uitgevoerd in de winterperiode (november tot en met februari). In deze periode bevatten de bomen geen eitjes en rupsen.

Grote holle bomen en stapels hout worden door de Grote vos gebruikt om te overwinteren en mogen in de winter niet verwijderd worden. Wanneer dit wel noodzakelijk is dient er voorafgaand aan de werkzaamheden een controle op overwinterende vlinders door een ecooloog te worden uitgevoerd.

⁵ De markering vindt zodanig plaats dat de nesten niet door predatoren kunnen worden herkend

4.8 Schonen en periodiek baggeren van watergangen, vijvers en poelen

Inleiding

Het betreft beheergroepen met een vaak grote betekenis voor beschermde en kwetsbare planten en dieren. Indien beschermde soorten of broedvogels aanwezig zijn op de plaats waar werkzaamheden worden uitgevoerd, dienen bij de werkzaamheden onderstaande gedragsregels te worden gevolgd. Zie ook verspreidingskaarten planten, Poelkikker en Groene glazenmaker in bijlage 2B en 2D.

Periode Soorten	Jan	Feb	Mrt	Apr	Mei	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec
Planten, Krabbenscheer.												
Vissen												
Amfibieën												
Waterspitsmuis												
Broedvogels												
Libellen												
	Geen maatregelen nodig, wel algemeen zorgvuldig handelen											
	Activiteit uitvoeren onder voorwaarden (zie onder)											
	Activiteit niet uitvoeren											

Algemeen zorgvuldig handelen en voorwaarden

De 'Gedragscode soortenbescherming voor gemeenten' stelt een aantal algemene maatregelen ten behoeve van zorgvuldig handelen. Voor werkzaamheden aan wateren en oevers betreft dit:

- Bij de locatiekeuze voor het afzetten van schoonsel en bagger wordt er rekening gehouden met leefgebied van soorten op het land. Denk hierbij aan plekken om te zonnen voor Poelkikker en oeverzones voor Waterspitsmuis.
- Schoonsel en bagger wordt op de kant gedeponeerd en blijft daar minimaal 48 uur liggen zodat amfibieën terug naar het water kunnen vluchten.
- Er wordt stapvoets gereden en één kant op gewerkt zodat dieren kunnen vluchten.
- Werkzaamheden vinden bij voorkeur overdag plaats om verstoring door licht te voorkomen. Indien er in de avonduren wordt gewerkt, wordt uitstraling naar de omgeving voorkomen.
- Bagger- en schoningswerkzaamheden kunnen het beste worden uitgevoerd in de maanden september en oktober.

Naast de bovenstaande maatregelen uit de gedragscode wordt geadviseerd om bij baggerwerkzaamheden een baggerzuiger in te zetten. Dit is vooral van belang op plaatsen waar de Groene glazenmaker voorkomt. Met de baggerzuiger wordt de opwerveling van slib zo veel mogelijk voorkomen en blijven de oevers intact. Dit voorkomt schade aan libellen, vissen, amfibieën en water- en oevervegetaties.

Daarnaast wordt, indien er sprake is van aanwezigheid van wettelijk beschermde soorten, bij het schonen en baggeren van waterlopen nagegaan of de volgende maatregelen genomen kunnen worden:

- het aanvangen van bagger- en schoningswerkzaamheden bij het doodlopende eind van de sloot, waarna toegewerkt wordt naar het open aangetakte einde.
- als de dimensionering van de waterloop het toelaat, kan soms volstaan worden met alleen het middendeel te baggeren en de oeverzones intact te laten. Dit is ecologisch gezien

waardevol omdat het leefgebied van beschermde soorten zo min mogelijk wordt aangetast en de doorstroomcapaciteit toch wordt gewaarborgd.

- wateren kunnen op een zodanige manier worden geschoond en/of gebaggerd dat minimaal 25% van de bodem ongemoeid blijft. Het schonen en baggeren wordt uitgevoerd in aaneengesloten delen van maximaal 1 km lengte, daarna blijft 150 m voor het volgende te schonen of te baggeren tracé ongemoeid.
- Langs watergangen met een botanische doelstelling kan een keuze gemaakt worden voor versneld afvoeren van het maaisel⁶.

Daarnaast dienen nog de volgende voorwaarden in acht te worden genomen:

Planten en libellen

Krabbenscheervegetaties en de Groene glazenmaker

In veel watergangen in de gemeente Veendam, groeit Krabbenscheer (zie verspreidingskaart Krabbenscheer en Groene glazenmaker in bijlage 2B). Deze soort is alleen beschermd als de planten een biotoop vormen van de beschermde Groene glazenmaker. De Groene glazenmaker vliegt van eind juli tot half september, maar vooral in augustus. De eitjes worden afgezet in Krabbenscheer en komen in het voorjaar uit. De tweede overwintering vindt plaats als larve. In de daaropvolgende zomer vindt de gedaantewisseling naar een libel plaats. Ook de eieren en de larven van de Groene glazenmaker zijn beschermd. Als tijdens het vliegseizoen geen Groene glazenmakers zijn gezien, kunnen er toch eieren of eerstejaars larven tussen de Krabbenscheer aanwezig zijn.

Het volledig verwijderen van Krabbenscheervegetaties is alleen toegestaan als vast staat dat de Groene glazenmaker (in welke vorm dan ook) er niet in aanwezig is. Wateren met Groene glazenmaker worden geschoond van september – november en gefaseerd geschoond en/of gebaggerd. Jaarlijks blijft ten minste 50% van de oever- en waterplantenvegetatie ongemoeid⁷.

Sierlijke witsnuitlibel

De Sierlijke witsnuitlibel is sterk afhankelijk van wateren met rijke onderwatervegetatie. Om deze reden is het niet toegestaan om op locaties met Sierlijke witsnuitlibellen de gehele watergang te baggen/schonen. Ook voor deze soort dient er ten minste 50% van de vegetatie gespaard te worden.

Bijzondere en kwetsbare plantensoorten

Het schoonsel c.q. de bagger wordt niet gedeponeerd op de oever waar groeiplaatsen van beschermde soorten (bijvoorbeeld orchideeën) aanwezig zijn. In de verspreidingskaart planten in bijlage 2A is aangegeven waar beschermde oeverplanten kunnen worden aangetroffen.

Vissen

Tijdens het vissenonderzoek zijn er geen beschermde vissoorten, zoals de Grote modderkruiper aangetroffen. Wel zijn er algemene vissoorten aanwezig. Ten aanzien van algemene vissoorten worden de volgende maatregelen genomen:

⁶ Deze aanbeveling is afkomstig uit de Gedragscode van de waterschappen.

⁷ In het "Herstelplan Groene glazenmaker in Groningen" wordt aangegeven dat er minimaal vier jaar tussen de schoningsbezoeken moet zitten. Dat betekent dat in het eerste jaar de ene helft van de sloot geschoond kan worden, en in het derde jaar de andere helft. Afhankelijk van de groeisnelheid van de Krabbenscheer moet de schoningsfrequentie worden vastgesteld. In de meeste gevallen zal dit eenmaal per vier tot acht zijn.

- wateren worden alleen geschoond en gebaggerd bij een watertemperatuur tussen 10°C en 20°C. reden hiervoor is dat de oplosbaarheid van zuurstof in warm water beperkt is, terwijl de activiteit van vissen bij deze temperaturen hoog is. In warm water treedt daardoor eerder zuurstofgebrek op dan in koud water en zijn de effecten van baggeren op vissen het grootst. Door opwerveling van bodem- en organisch materiaal en biologische omzetting daarvan wordt bovendien een extra beslag gelegd op de zuurstofhuishouding. Bij zeer lage temperaturen worden vissen zo traag dat ze hun normale vluchtgedrag niet meer vertonen⁸.
- Wateren worden geschoond en/of gebaggerd in september – november. Bij schonen tussen 1 december en 1 maart wordt de bodem ongemoeid gelaten.

Amfibieën

Tijdens de werkzaamheden in watergangen met amfibieën moet er rekening gehouden worden met de kwetsbare periodes van de soortgroep. Dit zijn de voortplantingsperiode en de overwinteringsperiode. De voorkeursperiode voor werkzaamheden als baggeren en schonen is in september/oktober. Tijdens deze werkzaamheden dient minimaal 25% van de onderwatervegetatie ongemoeid te worden gelaten. Bagger en schoonsel moet op de oever worden gelegd zodat dieren de mogelijkheid hebben om terug te vluchten richting het water.

Broedvogels algemeen

De werkzaamheden worden uitgevoerd buiten de periode van het broedseizoen.

Indien de werkzaamheden toch moeten plaatsvinden binnen het broedseizoen van vogels, dient rekening te worden gehouden met broedende vogels. In gebruik zijnde nesten van broedvogels worden gemarkeerd⁹ en bij werkzaamheden ontzien. Er wordt voldoende afstand gehouden tot in gebruik zijnde nesten om verstoring te voorkomen. Hierbij wordt het advies van een deskundige gevraagd om te bepalen tot op welke afstand gewerkt mag worden.

⁸ de verschillende gedragscodes hanteren verschillende temperatuurgrenzen. In deze rapportage is bij de ondergrens van 10°C de gedragscode van de Unie van Waterschappen gevolgd, omdat Altenburg & Wymenga de ervaring heeft dat bij lagere temperaturen toch slachtoffers vallen.

⁹ De markering vindt zodanig plaats dat de nesten niet door predatoren kunnen worden herkend

5 Samenvatting, conclusies en aanbevelingen

5.1 Beschermde soorten in Veendam

Algemeen

Er komen in de gemeente Veendam diverse beschermde soorten voor. Alhoewel de focus voor deze rapportage ligt op soorten beschermd onder artikel 3.10 en 3.5 van de Wet natuurbescherming, zijn ook enkele vrijgestelde soorten en soorten van de Rode Lijst alsook overige bijzondere soorten meegenomen. Voor beschermde niet vrijgestelde soorten geldt dat bij bestendig beheer het hanteren van een goedgekeurde gedragscode verplicht is. Voor vrijgestelde soorten en Rode Lijstsoorten geldt de zorgplicht en dient in principe dus ook met een gedragscode te worden gewerkt.

Soorten van het watermilieu

Veel beschermde natuurwaarden bevinden zich in het watermilieu. Op veel plaatsen zijn kwelrijke omstandigheden aanwezig waardoor er een leefgebied bestaat voor bijzondere flora en fauna. Het meest in het oog springt de aanwezigheid van vitale Krabbenscheervelden waar op een aantal plaatsen de beschermde Groene glazenmaker vliegt. Waar het in 2016 ging om grote populaties is er in 2022 veel Krabbenscheer verdwenen en zijn er slechts enkele Groene glazenmakers aangetroffen te zuiden van Veendam. De soort is in de afgelopen zes jaar sterk achteruit gegaan in de gemeente Veendam. Reden hiervoor is dat veel krabbenscheervelden de afgelopen jaren zijn verdwenen.

Naast de Groene glazenmaker is er ook onderzoek gedaan naar Bever en Grote modderkruiper. De Bever heeft een burcht in het Borgerwold, de Grote modderkruiper is tijdens het visonderzoek niet aangetroffen.

Soorten van bos en bomen

Ook opvallend, met name in de gemeenten Veendam, is de aanwezigheid van de vele parken en lanen met dikke oude bomen. In de gemeente Veendam komt een groot aantal soorten vleermuizen voor, waarvan een groot deel verblijfplaatsen in boomholten heeft. De exacte locaties zijn niet bekend. Ook veel vogels zoals de jaarrond beschermde Bosuil en de Steenmarter kunnen gebruik maken van boomholten. Daarnaast is de aanwezigheid van Eekhoorn bijzonder.

Naast soorten die in holen voorkomen biedt het bos in Veendam ook leefgebied en schuilplaatsen voor soorten als Egel, Grote weerschijnvlinder, Grote vos, kleine marterachtigen en algemeen voorkomende zoogdieren.

Bomen in bossen en bomenlanen bieden tevens nestgelegenheid voor soorten met een jaarrond beschermd nest zoals Buizerd en Roek. Vanwege de aanwezigheid van een groot aantal kraaiennesten kunnen ook soorten als Ransuil verwacht worden binnen de gemeente.

Soorten van schrale bodem

Op diverse plaatsen komen schrale situaties voor, waardoor er plantensoorten van de Rode lijst voorkomen, waaronder orchideeën.

5.2 Versterking van natuurwaarden

Algemene maatregelen

De grootste natuurwaarden binnen de gemeente Veendam liggen in het watermilieu en in de schrale milieus. In de parken zijn er zeer goede mogelijkheden om middels een meer extensief gevoerd beheer de natuurwaarden te versterken. Wanneer men minder intensief maait worden er zachtere overgangen gecreëerd langs bosranden. In de bermen in het buitengebied kan men de biodiversiteit versterken door maaisel af te voeren en bermen zo schraal mogelijk te houden. Verder wordt er geadviseerd om oevervegetatie en onderwatervegetatie langer te laten staan en om deze in mindere mate te verwijderen.

Daarnaast kan de biodiversiteit op meerdere plaatsen verhoogd worden door harde beschoeiing te verwijderen en hier een natuurlijke oever aan te leggen. Natuurlijke oevers trekken verschillende soortgroepen aan als oeverplanten, libellen en water-/moerasvogels.

De botanische diversiteit langs de bermen in het buitengebied kan beduidend worden versterkt door hier slechts één keer per jaar te maaien in het najaar en het maaisel vervolgens af te voeren. Verder kunnen oevervegetaties worden gespaard en kan op een aantal locaties worden overwogen om harde beschoeiingen niet te vervangen en plaatselijk onderwatervegetaties niet jaarlijks te maaien.

Krabbenscheer en Groene glazenmaker

In 2016 kwam krabbenscheer en de hieraan gebonden beschermde Groene glazenmaker nog algemeen voor in Veendam. In 2022 ontbraken beide soorten in Veendam, op een enkele plek buiten de bebouwde kom na. Er zijn mogelijk verschillende oorzaken waardoor de Groene glazenmaker nagenoeg verdwenen is uit Veendam. Hierbij kan worden gedacht aan:

- Toename van vispredatie
- Afname van de waterkwaliteit
- Afname van Krabbenscheervelden in de gemeente

Over het algemeen heeft de Groene glazenmaker liever een dicht begroeide dan een dun begroeide krabbenscheervegetatie. De soort heeft namelijk voldoende Krabbenscheerplanten nodig waarin de actief jagende larven zich kunnen verschuilen. Echter, de successie van het krabbenscherveld mag niet te lang doorgaan, waardoor de planten te dicht op elkaar komen te staan. In dat geval is er namelijk te weinig ruimte tussen planten voor de vrouwtjes om hun eieren af te zetten en voor larven om uit te sluipen (zie de foto's 5 t/m 7). Kortom, het is van belang om in het leefgebied van de Groene glazenmaker voldoende areaal geschikt krabbenscheerveld te handhaven. Dit betekent dat krabbenscheervelden actief moeten worden beheerd, om op een gegeven moment het juiste successiestadium te realiseren.

Foto's 5, 6 en 7: Van links naar rechts 1) een met krabbenscheer te dicht begroeide waterpartij, dergelijke krabbenscheervelden die al te ver in de successie zitten zijn ongeschikt geraakt voor Groene glazenmaker, 2) foto midden: een waterloop met een dichtheid van krabbenscheerplanten die optimaal is voor Groene glazenmaker, 3) foto rechts een te sterk beschaduwde watergang met Krabbenscheer. Door de aanwezigheid van teveel schaduw is de waterloop ongeschikt voor Groene glazenmaker.

Leefgebied voor de Groene glazenmaker kan op de volgende manier worden hersteld en worden behouden:

- beheerwerkzaamheden aan de krabbenscheervelden met Groene glazenmaker gefaseerd uitvoeren waarbij altijd 75% van het krabbenscheerveld behouden blijft.
- Oude locaties waar eerder Krabbenscheer en Groene glazenmaker aanwezig waren opnieuw voorzien van Krabbenscheer door planten vanuit andere locaties in deze watergangen te plaatsen. Dit kan het beste worden gedaan in de maand juni.
- Geen werkzaamheden aan watergangen met Krabbenscheer uitvoeren tijdens de vliegtijd van de Groene glazenmaker (eind juni – september).
- Te volle waterpartijen zoals op foto 5 beheren door een deel van het Krabbenscheer te verwijderen.
- Krabbenscheervelden zoals op foto 7 minder intensief schonen.

5.3 Aanvullen en actualiseren van gegevens

Vereisten vanuit de Wet natuurbescherming

De Wet natuurbescherming vereist dat gemeenten informatie verzamelen over de binnen de gemeentegrenzen voorkomende (beschermde) soorten, ten behoeve van de planning en uitvoering van het groenbeheer. Onderhavige rapportage doet verslag van een bijna gebiedsdekkend onderzoek naar wettelijk beschermde planten en dieren in de gemeente Veendam, zodat aan deze vereiste is voldaan.

Verder vereist de Wet natuurbescherming dat de gemeente gebruik maakt van actuele gegevens die niet ouder als drie jaar zijn.

5.4 Beheer van gegevens

Aanbevolen wordt om de nu verzamelde verspreidingsgegevens in te voeren op de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF). Deze biedt naast de mogelijkheid om te putten uit landelijke databanken met gegevens over (beschermde) natuurwaarden, ook een invoermogelijkheid, waarna de eigen gegevens kunnen worden geraadpleegd. Op die manier worden de gegevens centraal opgeslagen en gecontroleerd, waardoor het niet nodig is om een lokale database te ontwikkelen. Aanbevolen wordt om een licentie aan te schaffen.

5.5 Handelen medewerkers

Benodigde kennis groenmedewerkers

Zorg onder de groenmedewerkers voor voldoende kennis van beschermde soorten, het omgaan met een gedragscode en de effecten van werkzaamheden op inheemse flora en fauna. Te denken valt aan de volgende instrumenten:

- Een veldgids met beschermde soorten in de gemeente Veendam, voorzien van duidelijke illustraties. Deze gids kan speciaal voor de gemeentelijke groenwerkers worden ontwikkeld. Ook Rode Lijstsoorten kunnen in deze gids worden opgenomen.
- Enkele veldexcursies waarbij vindplaatsen van beschermde en bedreigde soorten worden bezocht en waarbij in het veld wordt aangegeven hoe hier in het beheer mee kan worden omgegaan (gefaseerd beheer e.d.).
- Een workshop waarin Altenburg & Wymenga groenmedewerkers een introductie geeft over het werken met de gedragscode en deze rapportage.

Jaarlijkse check van initiatieven

Geadviseerd wordt om door een ter zake kundig medewerk(st)er van de gemeente een jaarlijkse inventarisatie te laten uitvoeren van alle initiatieven die mogelijk of met zekerheid gevolgen kunnen hebben voor beschermde dier- en plantensoorten.

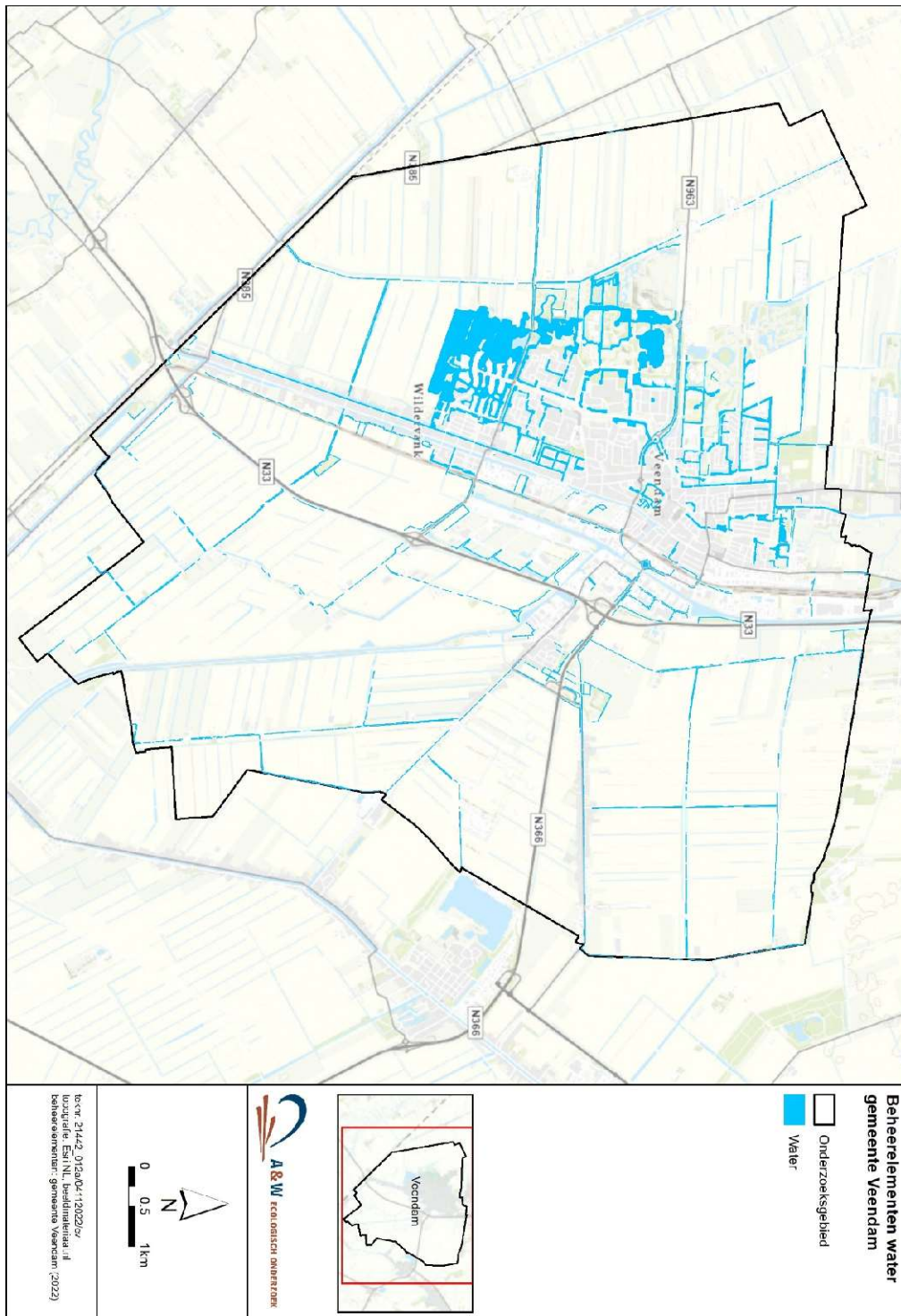
6 Literatuur

- Andersen, E., Nilsson, B. & Sahlén, G. Survival possibilities of the dragonfly *Aeshna viridis* (Insecta, Odonata) in southern Sweden predicted from dispersal possibilities. *J Insect Conserv* 20, 179–188 (2016). <https://doi.org/10.1007/s10841-016-9850-5>
- Heijden, E. van der 2018. Inventarisatie invasieve en inheemse waterplanten in Veendam. Resultaten veldseizoen 2018. A&W-rapport 2495. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden
- Heijden, E. van der 2016. Inventarisatie beschermde natuurwaarden en gebruik Gedragscodes groenbeheer in Veendam en Pekela. A&W-rapport 2210, Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden

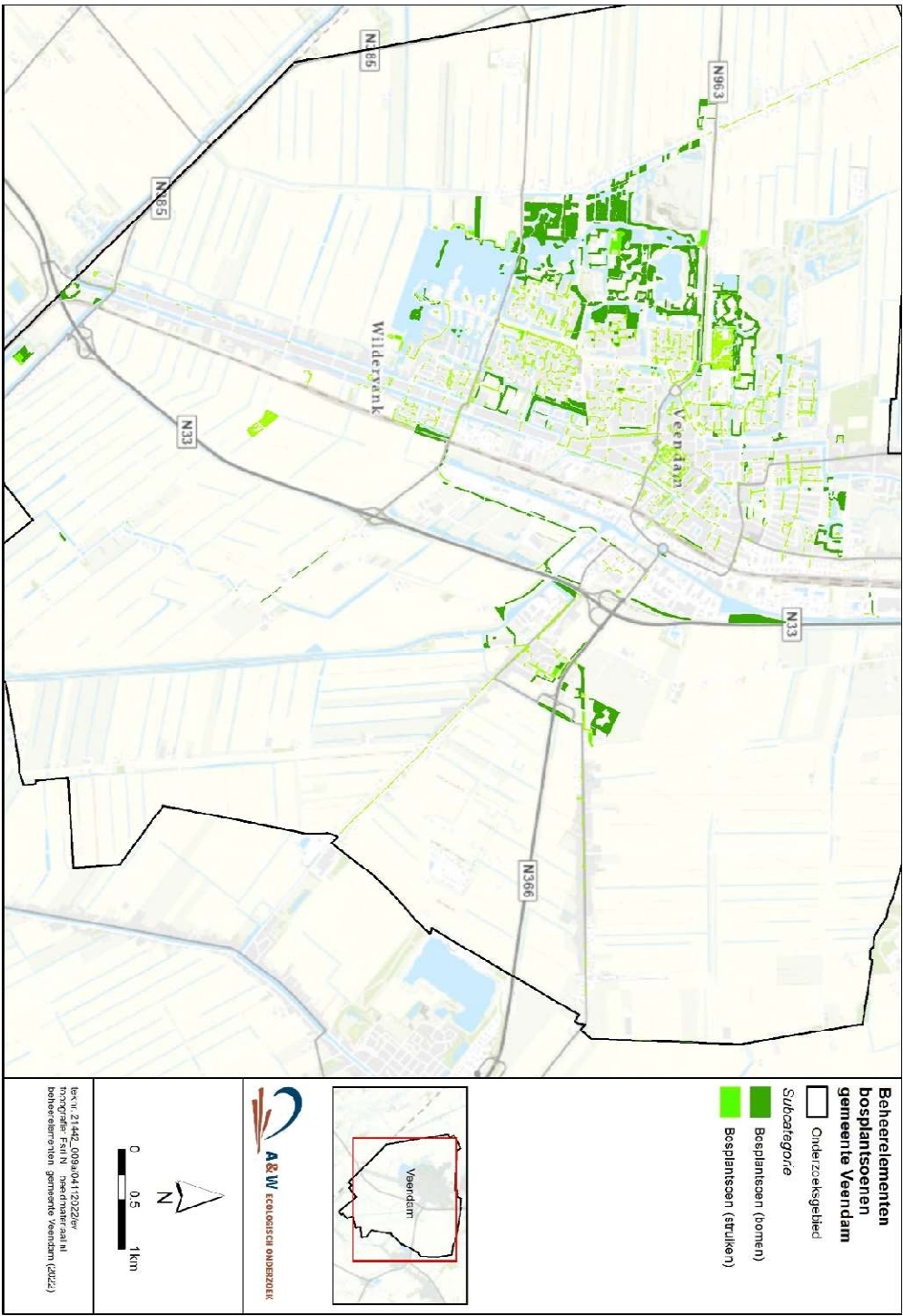
Websites

NDFF.nl
RAVON.nl
SOVON.nl
Vlinderstichting.nl
Zoogdiervereniging.nl

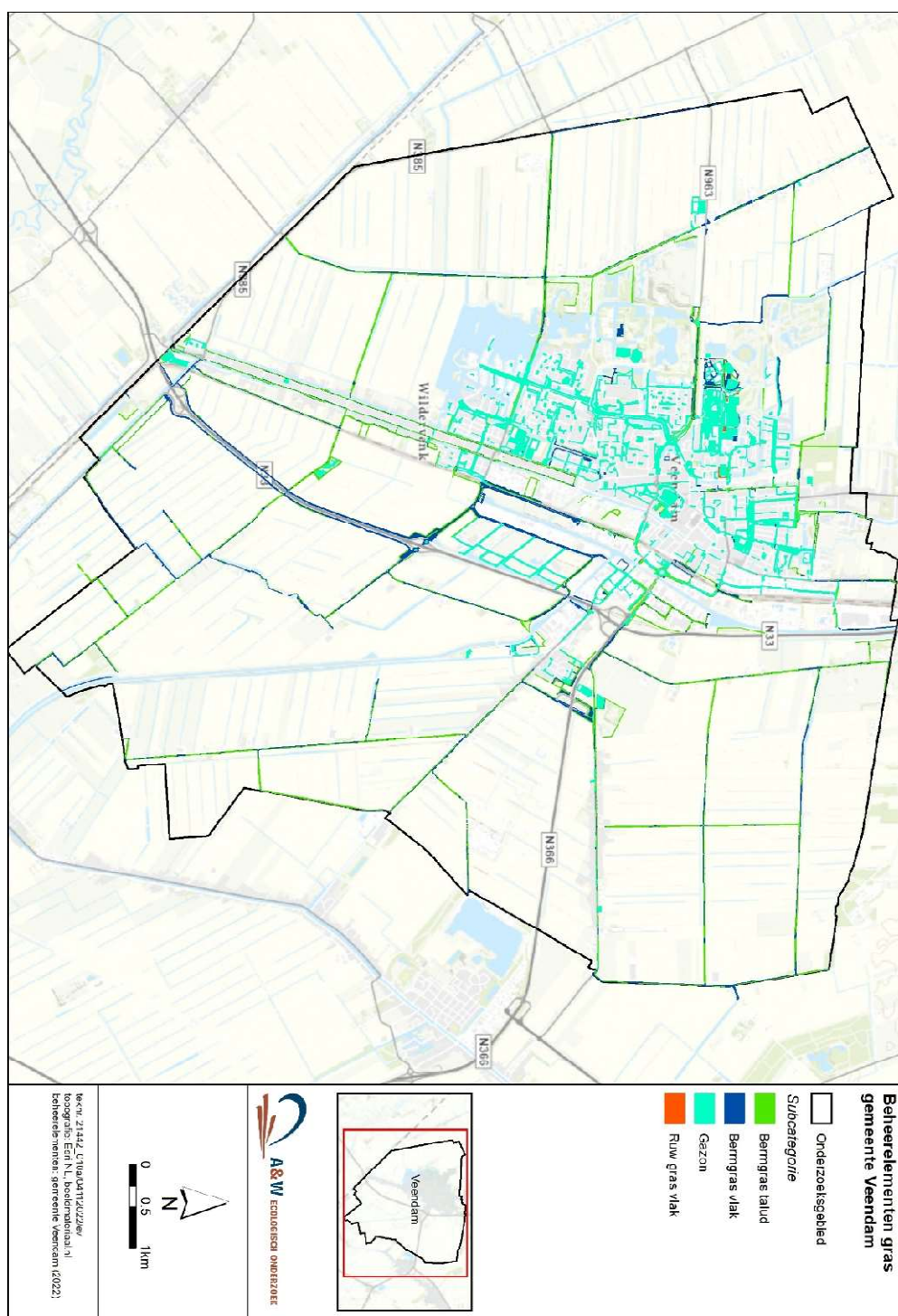
Bijlage 1 Beheer objecten

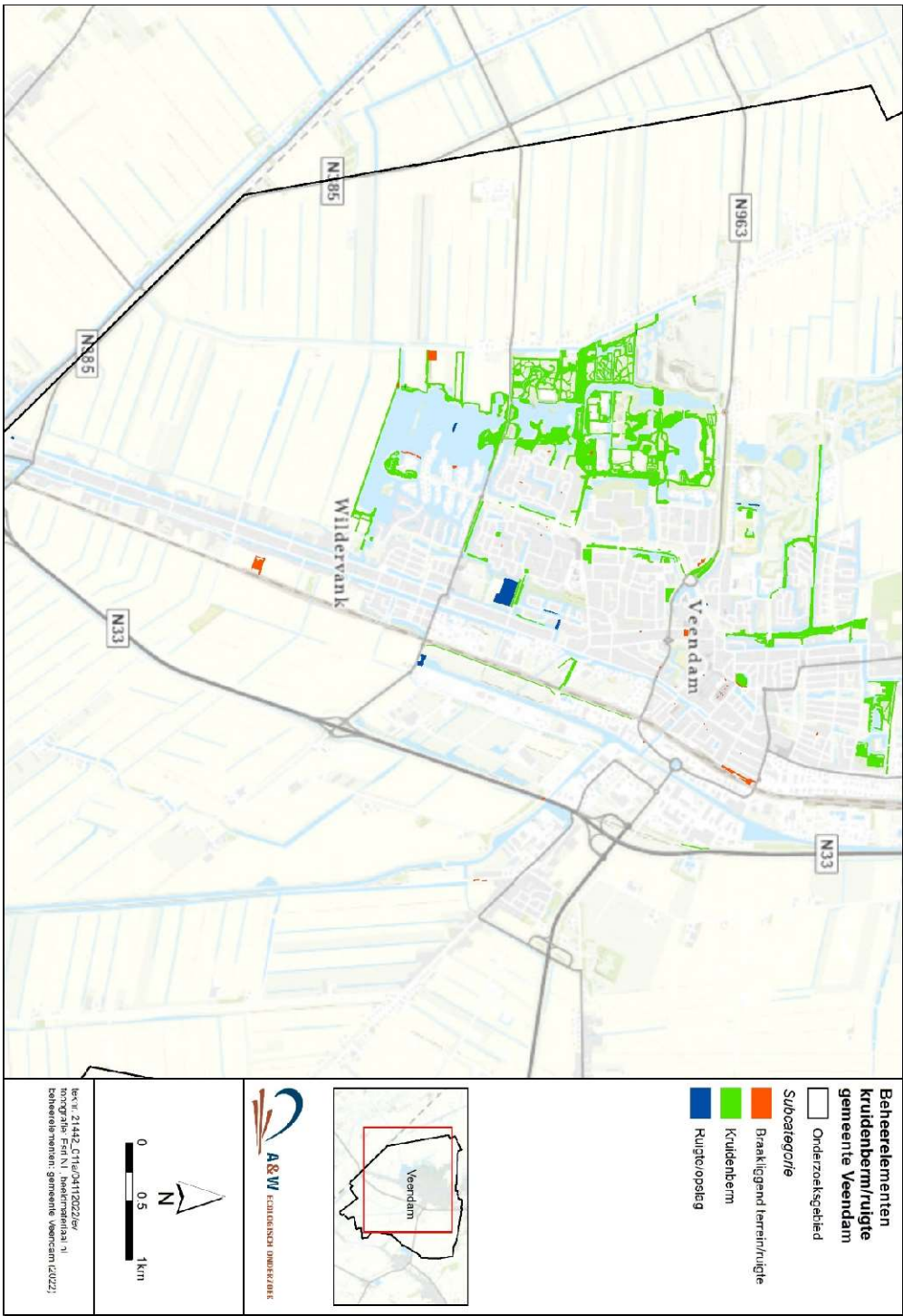
Bijlage 1A: Beheerobject water.

Bijlage 1B: Bos en bosplantsoenen.

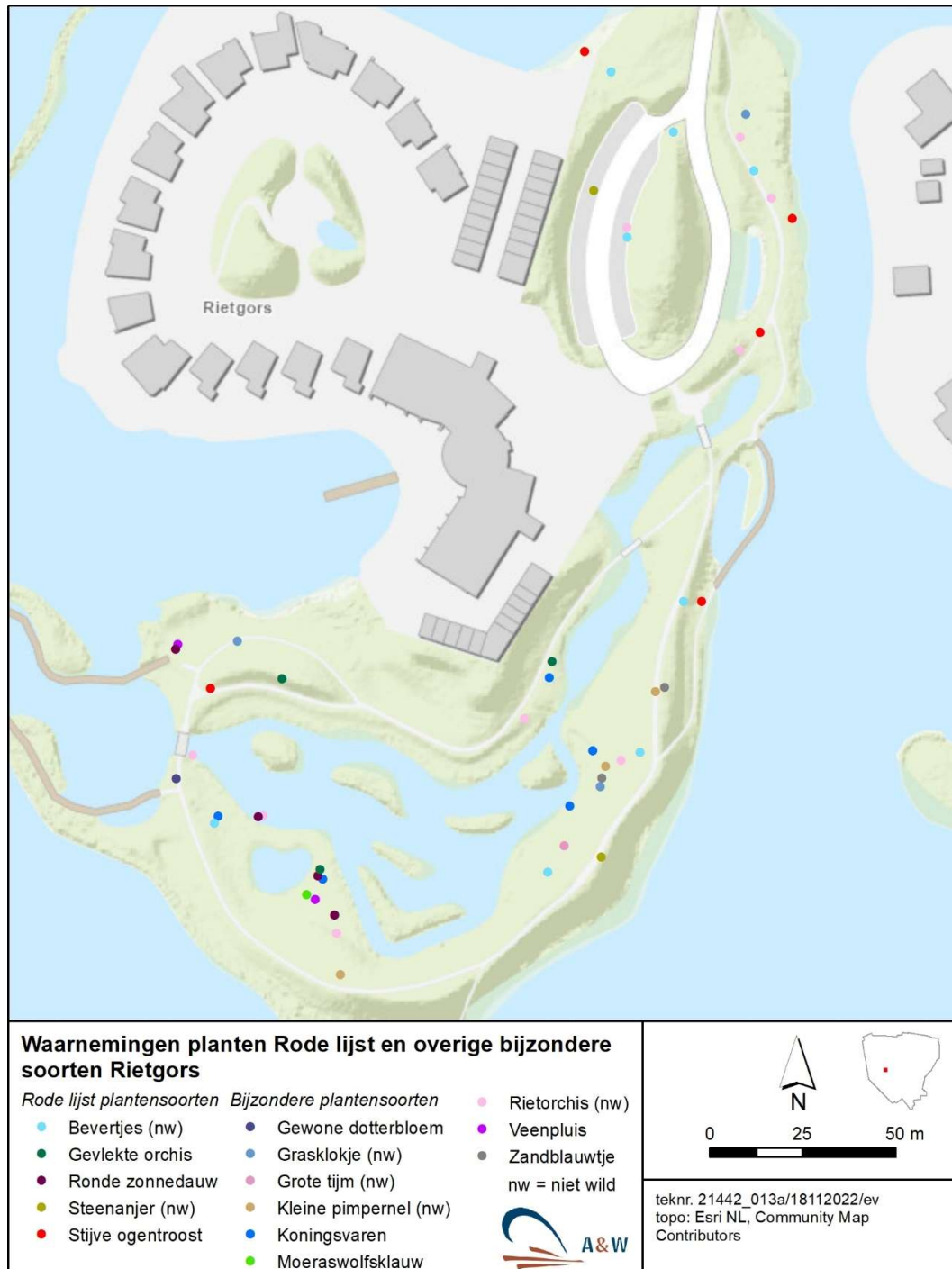

Bijlage 1C: Gras.

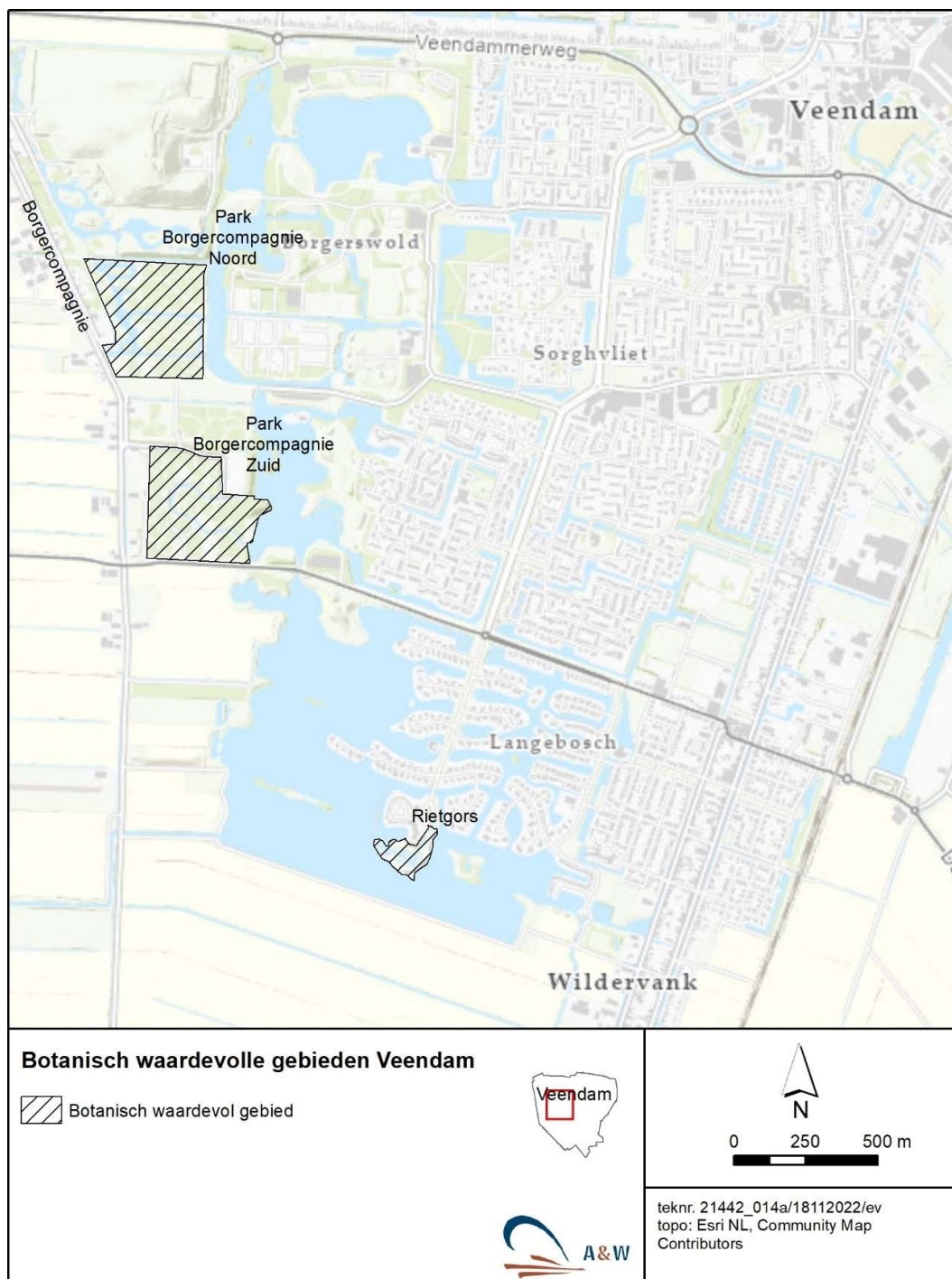

Bijlage 1D: Kruidenbermen en Ruigtes.

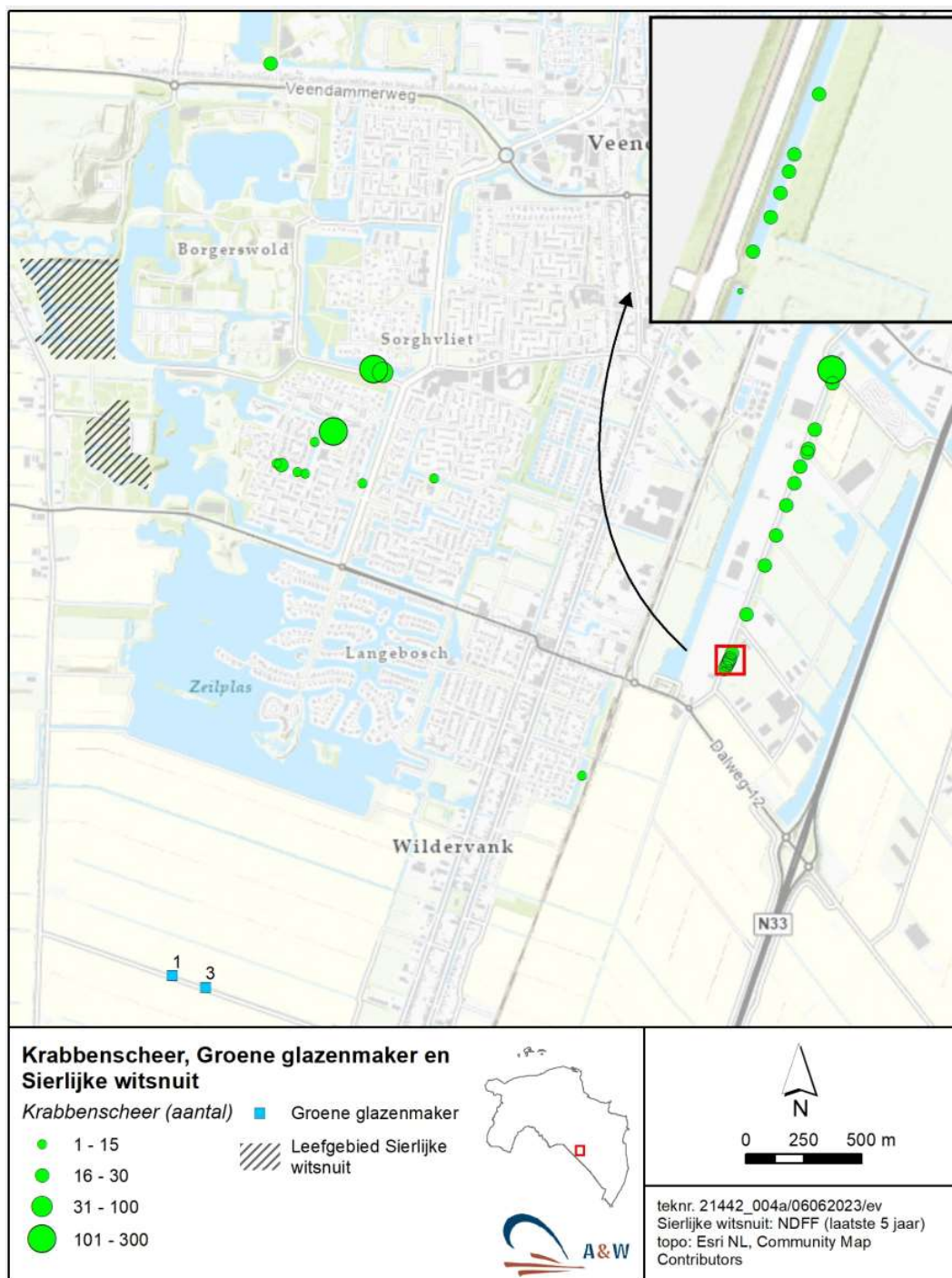
Bijlage 2 Verspreidingskaarten

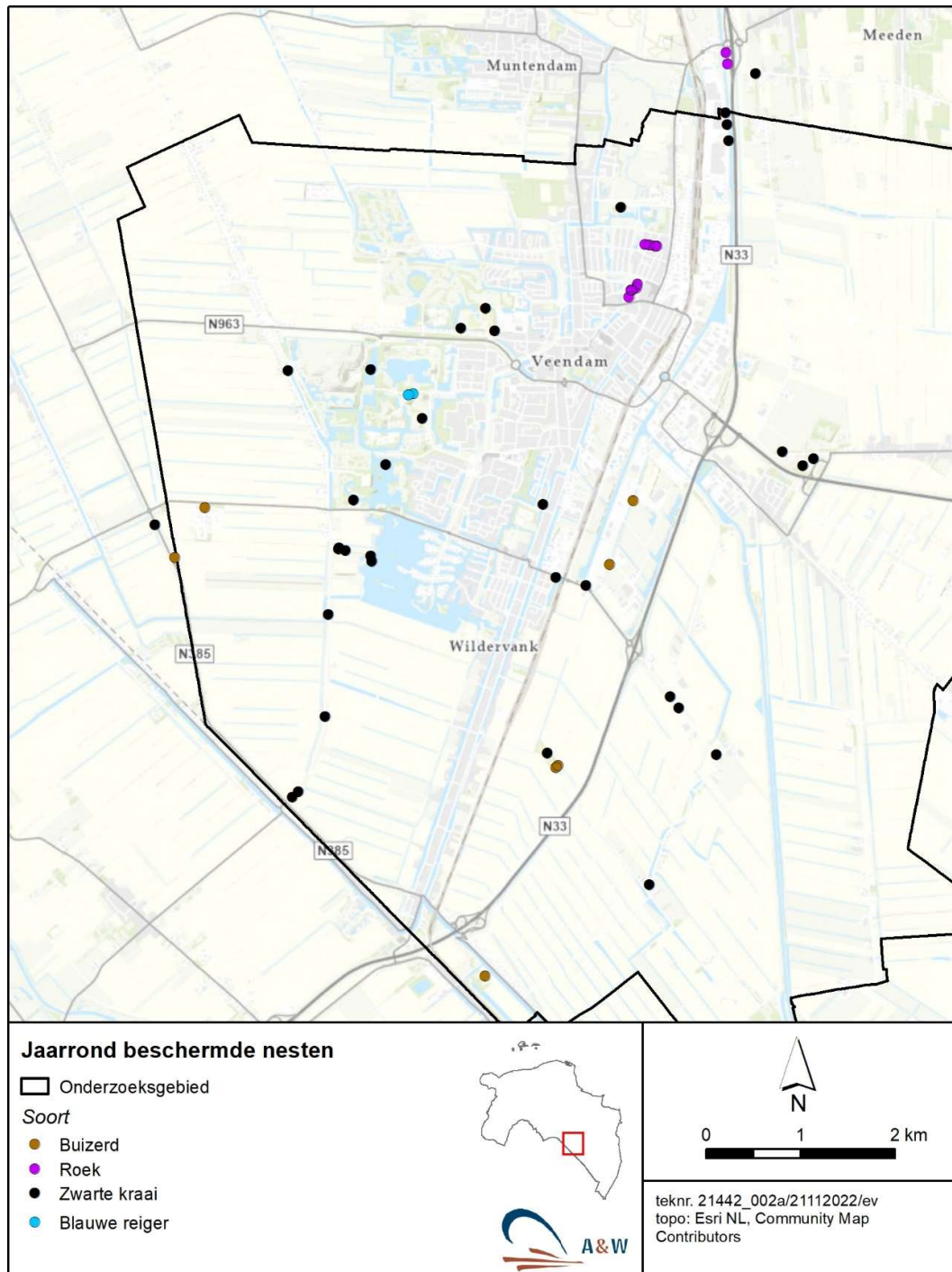
Bijlage 2A: Waarnemingen Rode lijst soorten en overige bijzondere soorten.

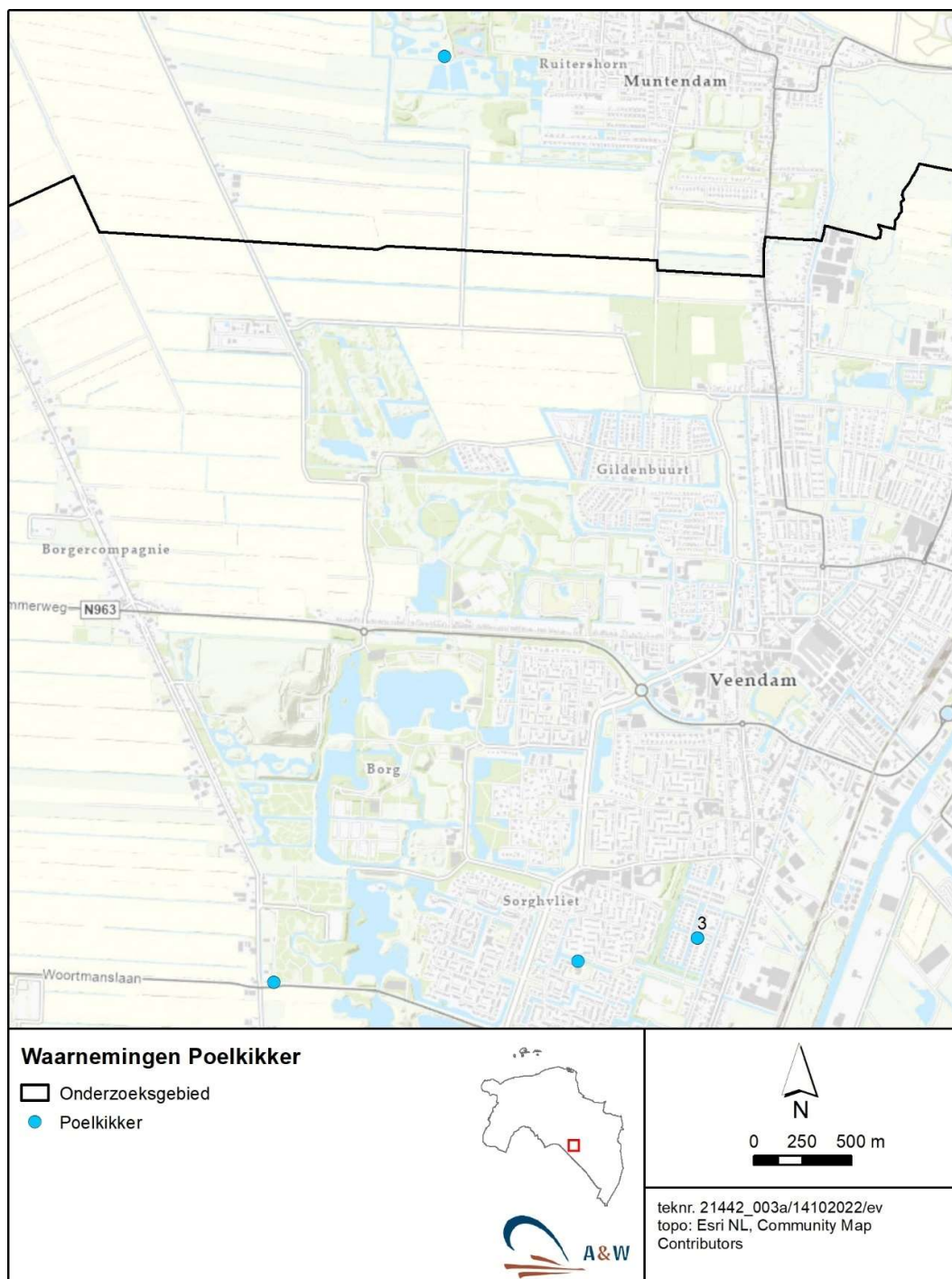
Bijlage 2A: Botanisch waardevolle gebieden.

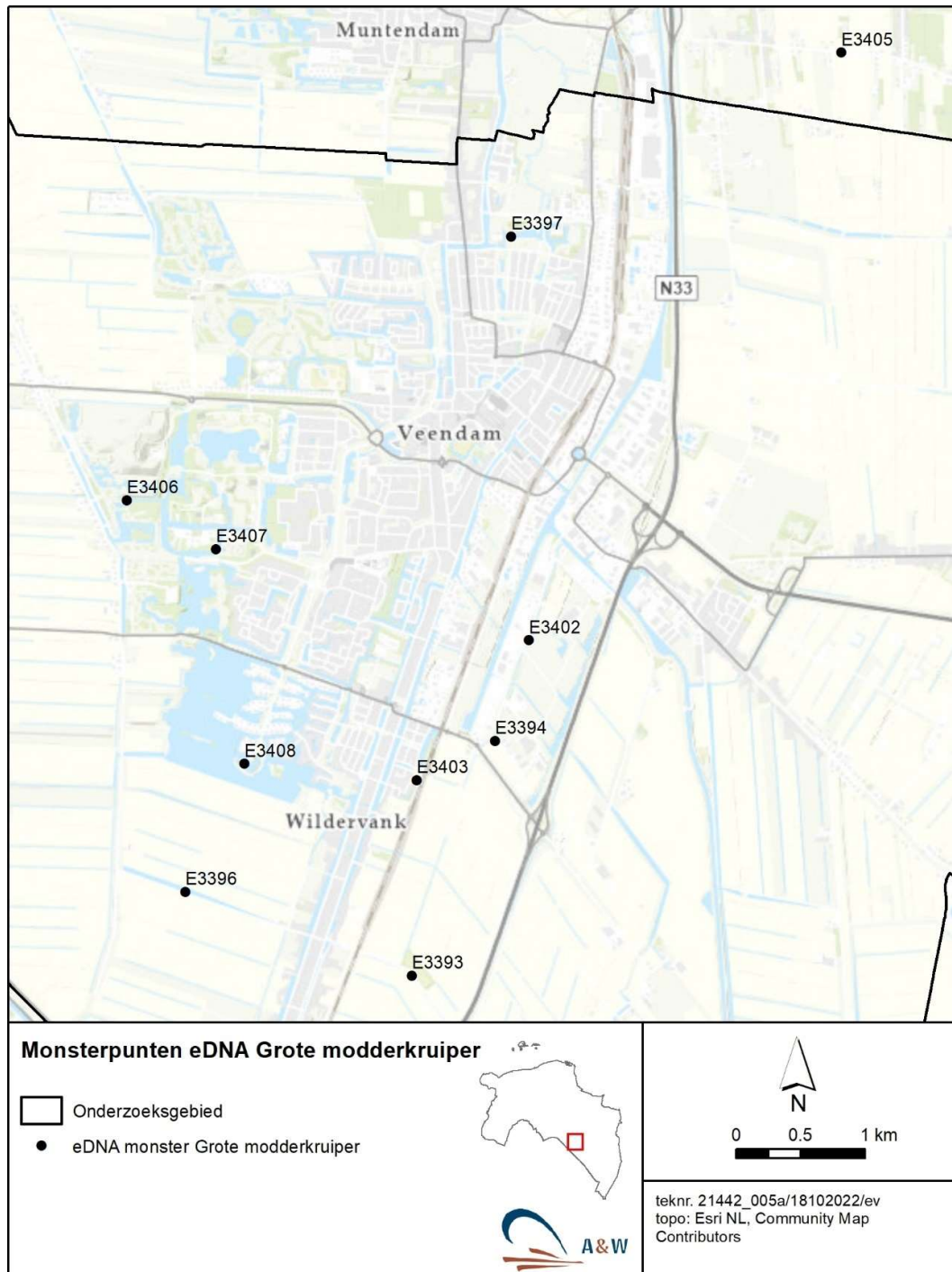
Bijlage 2B: Waarnemingen Groene glazenmaker, Krabbenscheer en leefgebied Sierlijke witsnuitlibel.

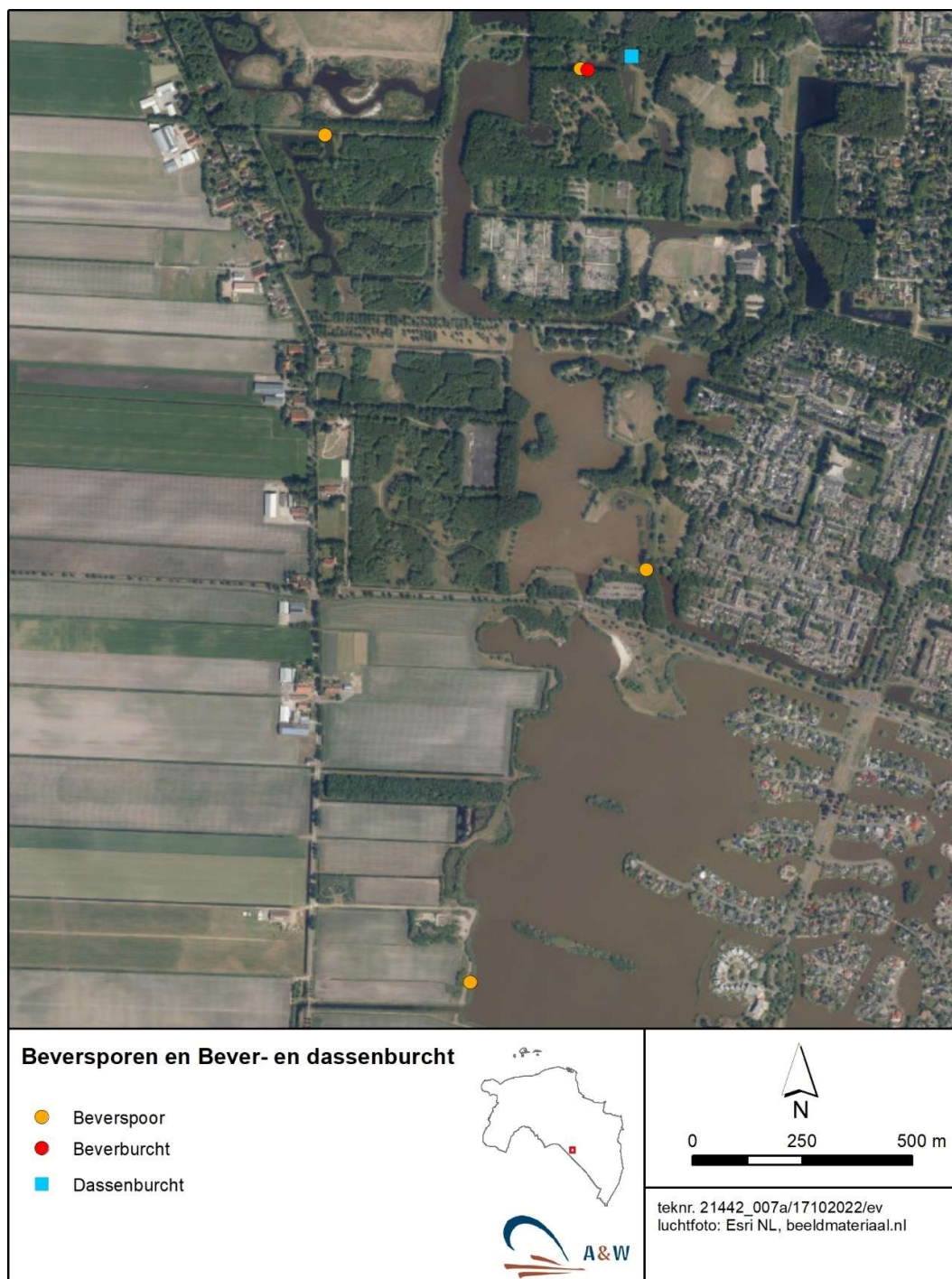
Bijlage 2C: Waarnemingen jaarrond beschermde nestplaatsen en nesten van Zwarte kraai..

Bijlage 2D: Locaties van gevangen Poelkikker.

Bijlage 2E: Locaties van genomen eDNA monsters en locaties waar geschept is naar Gestreepte waterroofkever.

Bijlage 2F: Beversporen, beverburcht en dassenburcht..

Adres

Suderwei 2
9269 TZ Feanwâlden
Telefoon 0511 47 47 64
info@altwym.nl

www.altwym.nl

Adres Amsterdam

Gebouw Matrix II,
Science Park 400/K1.08/1.09
1098 XH Amsterdam